

ÇEŞİTLİ GÖRÜNÜMLERİYLE ULUSLARARASI SUÇ KAVRAMI: DAR VE GENİŞ ANLAMDA ULUSLARARASI SUÇLAR VE TÜRK HUKUKU

(INTERNATIONAL CRIMES WITH THE DIFFERENT ASPECTS: INTERNATIONAL
CRIMES LARGO SENSU AND STRICTO SENSU AND TURKISH LAW)

Yard. Doç. Dr. Olgun Değirmenci*

ÖZET

Bireylere doğrudan sorumluluk yükleyen ve ihlalleri uluslararası yargı organları vasıtasıyla cezalandıran bir hukuk dalı olarak uluslararası ceza hukukunun gelişimi nispeten yenidir. Uluslararası ceza hukuku, uluslararası suçları müeyyidelendiren ve devletlere söz konusu suçları kovuşturma ve cezalandırma yükümlülüğü getiren uluslararası kuralları içermektedir. Uluslararası suçlar, ilgili bireylerin cezai sorumluluklarını öngören uluslararası kuralların ihhalidir. Uluslararası suçların kaynakları, örf ve adet hukuku ile sözleşmelerdir. Bu kaynaklar uluslararası suçları yaratmaktadırlar. Uluslararası suçlar farklı anlamlara sahiptir. Çalışmamızda, Türk hukukundaki düzenlemelerin de ışığında uluslararası suçları açıklamaya çalışacağız.

Anahtar Sözcükler: Uluslararası Suç, Sınırşan Suç, Uluslararası Ceza Hukuku, Uluslararası Hukuka Karşı Suç, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Türk Ceza Kanunu

ABSTRACT

The development of a body of international criminal law which imposes responsibilities directly on individuals and punishes violations through international mechanisms is relatively recent. International criminal law is a body of international rules designed both to proscribe international crimes and to impose upon States the obligation to prosecute and punish at least some of those crimes. International crimes are breaches of international rules entailing the personal criminal liability of the individuals concerned. The sources of international crimes are customary law and treaties. These sources create international crimes. International crimes have different meanings. In our study, we are going to try to explain the different meanings of international crime in the light of the regulations in Turkish Law.

Keywords: *International Crime, Transnational Crime, International Criminal Law, Crime Against International Law, International Criminal Court, Turkish Penal Code.*

* Kara Harp Okulu Kamu Yönetim Bölümü Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Öğretim Üyesi, odegirmenci@kho.edu.tr

1. Genel Açıklamalar

Uluslararası suç, özellikle 20'nci yüzyılın ikinci yarısından itibaren ortaya çıkan ve çok hızlı gelişme gösteren bir kavramdır. Söz konusu kavram ile ifade edilmek istenenler arasındaki farklılık, kavramın içeriğinin uluslararası hukuk öğretisi tarafından belirlenmesinden kaynaklanan bir zorunluluğun sonucudur. Uluslararası hukuk, tarihsel gelişimde karşılaştığı bir takım problemlerin çözümü için klasik bakış açısını terk etmiş ve sadece devletleri konusu olarak görmekte ve devletlere sorumluluklar yüklemektedirken, bireyleri de uluslararası ceza normunun konusu olarak muhatap almaya başlamıştır. İfade ettiğimiz üzere, bakış açısındaki bu devrimsel farklılık, karşılaşılan problemlere çözüm bulmaya yönelik girişimlerin ürünüdür.

Uluslararası hukuk, bireylerin uluslararası hukuk normları karşısında ceza sorumluluklarının bulunduğunu belirtmesi ve doğrudan ceza normunu yaratması ile beraber uluslararası ceza hukuku denilen ve kapsamı günden güne değişerek genişleyen bir hukuk dalının ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Uluslararası ceza hukukunun, bir hukuk dalı olarak nasıl nitelendirileceği, söz konusu hukuk dalının sınırlarının çizilmesi açısından önemlidir. Bu konuda iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Birinci yaklaşım *Cassese* tarafından ifade edilen ve uluslararası ceza hukukunun, uluslararası hukukun ve özellikle uluslararası kamu hukukunun bir alt dalı olduğu yönündeki anlayıştır¹. Diğer yaklaşım ise uluslararası ceza hukukunun, uluslararası hukuk ve ulusal ceza hukuklarının birleşimi olduğu yönündeki *Bantekas* ve *Nash* tarafından ifade edilen görüşleri temel alır². Uluslararası ceza hukuku kavramının ne olduğunu açıklamaya çalıştığımız aşağıda yer alan başlık altında ifade edilenlerden de anlaşılacağı üzere; her iki yaklaşım da, uluslararası ceza hukukunun ne olduğundan hareketle doğru yaklaşım olarak görülmelidir. Uluslararası ceza hukuku kavramına yüklemiş olduğu altı farklı işlevle *Schwarzenberger*'in 1950 tarihli eski bir çalışması da, her iki bakış açısında da haklılık payı olduğunun ispatıdır³.

Uluslararası kamu hukukunun iki ana hukuksal kaynağı olan sözleşmeler ve örf-adet hukuku⁴, aynı zamanda uluslararası ceza hukukunun da

¹ Antonio Cassese, *International Criminal Law*, Oxford University Press, New York 2003, s.16.

² Ilias Bantekas – Susan Nash, *International Criminal Law*, Third Edition New York 2007, s.1; ayrıca bkz. M. Cherif Bassiouni, “An Appraisal of the Growth and Developing Trends of International Criminal Law”, *Revue Internationale de Droit Pénal*, 45, 1974, ss.405-433; M. Cherif Bassiouni, “The Penal Characteristics of Conventional International Criminal Law”, *Case Western Reserve Journal of International Law*, 15, 1983, s.27 (Bassiouni, Penal olarak anılacaktır).

³ Georg Schwarzenberger, “The Problem of an International Criminal Law”, *Current Legal Problems*, 3, 1950, ss.263-296. Aynı makale için ayrıca bkz. *International Criminal Law and Procedure* (Edited by John Dugard and Christine van den Wyngaert), Great Britain 1996, ss.3-36.

⁴ Uluslararası örf ve adet hukuku veya diğer bir deyişle teamül hukuku, Uluslararası Adet Divanı Statüsü'nün 38. maddesinde “hukuk olarak kabul edilen genel bir uygulamanın delili” şeklinde tanımlanmıştır. Bir uluslararası örf ve adet kuralının varlığının iki unsuru, yani bir yandan devletlerin uygulamasını (usus) ve diğer taraftan ise bu uygulamanın bir hukuk kuralı uyarınca zorunlu, yasak veya caiz olduğu yönünde devletlerin kanaatini (opinio juris sive necessitatis) gerektirdiği hususu genel olarak kabul görmektedir (Jean-Marie Henckaerts – Louise Doswald-Beck, *Uluslararası İnsanlık Teamül (Örf-Adet Hukuku) Cilt I: Kurallar, Türkçeye tercüme ile düzenleme: A. Emre Öktem – Melike Batur Yamaner – Dolunay Özбек – Bleda R. Kurtdarcan – Meh-*

kaynağını teşkil ederler⁵. Bu açıdan yaklaşıldığında, uluslararası ceza hukukunun, uluslararası kamu hukukunun bir alt dalı olarak düşünülmesi gerekecektir. Ancak uluslararası ceza hukukuna, ceza hukukunun asırlar boyunca oluşturulan temel ilkelerinin uygulanması da bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışmamızda uluslararası ceza hukukunun, uluslararası toplum tarafından yaratılan normlar ile belirlenen ve ceza sorumluluğu yaratan veçhesi ele alınacak, ulusal ceza hukuklarının uluslararası cephesi (ceza konularında işbirliği, geri verme vb.) çalışmamıza konu edilmeyecektir. Ayrıca belirtelim ki, uluslararası örf ve adet hukukunun uluslararası ceza normu yarattığının tespiti bakımından devletlerin uygulaması ve *opinio juris*'in oluşup oluşmadığının tespit edilmesi gereklidir⁶. Bu tespit işlemi ise her bir suç bakımından oldukça güç ve tartışmalı bir husustur. Çalışmamızın sınırlarının böyle bir tespite elverişli olmamasından dolayı, münferit suçlar bakımından bir örf ve adet hukukunun oluşup oluşmadığına ilişkin bir gayret çalışmamızda yer almayacaktır.

Uluslararası ceza hukukunun konusu olarak uluslararası suçun ne olduğuna ilişkin öğretiler bir uzlaşma bulunmadığı gibi yapılan çalışmalarda, yol gösterici olmaktan çok kavram karmaşasına sebebiyet verici niteliktedir⁷. Bu karışıklığın sebeplerinden biri uluslararası ceza hukuku öğretisinde uluslararası suç oluşturulan ölçütler hakkında ve uluslararası suç kategorileri arasındaki farkların neler olduğu konusunda bir uzlaşmanın bulunmamasıdır⁸.

TCK'nın, özel hükümleri düzenleyen İkinci Kitabı'nın ilk kısmını uluslararası suçlara ayrılması ve uluslararası suçlar başlığının kullanılması ile uluslararası suçlar, Türk ceza hukuku öğretisine de kavram olarak girmiştir. Uluslararası suçlar, Türk ceza hukuku öğretisinde de uluslararası öğretinin genel hatlarına göre ancak farklı kavramlar altında incelenmiş ve uluslararası suçun niteliğini belirlemeye yönelik farklı ölçütler kullanılmıştır.

Çalışmamızda uluslararası suçun anlamını ulusal ve uluslararası hukuk öğretisi açısından belirlemeye çalışacağız. Bu çalışma ceza hukuku disiplini altında yapılan bir çalışma olmasına karşılık, uluslararası hukuk ile sıkı ilişkisinden dolayı, uluslararası hukuk kavramları da kullanılmış ancak uluslararası hukuk alanındaki tartışmalara yer verilmemiştir. Uluslararası suç kavramını açıklayabilmek için öncelikle uluslararası ceza hukukunun kapsamını ve anlamını belirlemek bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. Uluslararası ceza hukukunun kapsamını netleştirdikten sonra, uluslararası hukukta bireysel ceza sorumluluğuna değinilmiştir. Son olarak ulusal ve uluslararası hukuk öğretisinin, uluslararası suçlara yaklaşım şekli ortaya konulmuş ve değerlendirilmiştir.

met Cengiz Uzun – Abdullah Kaya, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları: 66, İstanbul 2005, s.XXXIX).

⁵ Antonio Cassese - Guido Acquaviva - Mary Fan - Alex Whiting, *International Criminal Law, Cases & Commentary*, USA 2011, s.5.

⁶ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Bassiouni, "International Crimes: Jus Cogens and Obligatio Erga Omnes", 59 *Law & Contemp. Probs.*1996, s.63 vd.

⁷ M. Cherif Bassiouni, *Introduction to International Criminal Law*, USA 2003, s.114. Uluslararası suç (international crime) kavramını ifade etmek için şu terimler kullanılmaktadır: crimes under international law, international crimes, international crimes *largo sensu*, international crimes *stricto sensu*, transnational crimes, international delicts, *jus cogens crimes* ve *jus cogens international crimes* (Bassiouni, *Introduction*, s.114). Başka bir kullanım da international offence şeklindedir (Ilias Bantekas – Susan Nash, *International Criminal Law, Second Edition*, USA 2003, s.4).

⁸ Bassiouni, *Introduction*, s.114.

2. Uluslararası Suçu Sınırlayan Bir Kavram Olarak Uluslararası Ceza Hukuku

Uluslararası ceza hukuku, uluslararası toplumun üyesi olarak tüm devletlere, örgütlere ve bireylere uygulanabilir olan sözleşmeden veya örf ve adet hukukundan doğan kuralların bütünü şeklinde tarif edilmektedir⁹. Uluslararası ceza hukukunun genel amacı, uluslararası hukuk düzenini ve uluslararası barışı tehlikeye düşürebilecek olan uluslararası suçların önlenmesidir. Başka bir anlatımla uluslararası ceza hukuku, uluslararası hukuk düzenini korumayı nihai amaç olarak belirlemiştir¹⁰. Bunun yanı sıra uluslararası barışın korunması, insanlığın silahlı çatışmaların düzenlenmesini de içeren silahlı çatışma esnasında korunması, bazı silahların kullanımının yasaklanması, hangi türde olursa olsun şiddet eylemlerine karşı korunması, sosyal yararların korunması, herhangi bir milletin kültürel mirasının korunması, doğal çevrenin korunması, ekonomik yararların ve iletişim araçlarının korunması da uluslararası ceza hukukunun amaçlarına dâhildir¹¹.

Uluslararası ceza hukuku, ulusal veya uluslararası suç faillerinin, ulusal veya uluslararası yargı organları önüne getirebilmek için diğer devletlerin iç hukuk sistemlerinin yanı sıra uluslararası hukukun diğer alanları ile de işbirliği içinde bulunan bir hukuk dalıdır¹².

Uluslararası ceza hukuku sisteminin çerçevesi, birbirinden farklı birçok değerler sisteminden oluşur. Birinci düzeyde, pozitif hukuk mevcuttur ve bu düzeydeki normlar uluslararası ceza hukuku ile ilgili hükümler içeren sözleşmelerden oluşur ve tamamıyla hukuksal değerlerdir. İkinci düzeyde ise hukuksal değerlerin yanı sıra moral değerlerin de dahil söz konusudur. Örneğin, ırk ayrımcılığı (apartheid) ve soykırım (genocide), sadece uluslararası sözleşmeye sahip hukuksal değerler alanını değil, belli grupları ve bireyleri korumasından ötür ahlaki değerleri de koruma altına alır¹³.

Uluslararası ceza hukuku, uluslararası hukukun cezai yönleri ile ulusal ceza hukukunun uluslararası yönünün uyumundan doğan bir hukuk dalıdır¹⁴. Ulusal ceza hukukunun uluslararası yönü, devletlerarası yardımlaşmayı gerektirir ve maddi olmaktan çok muhakeme tedbirlerine yöneliktir. Bu kapsamda, suçluların geri verilmesi uygulaması örnek olarak verilebilir¹⁵. Uluslararası hukukun cezai yönü bağlamında ise bazı eylemlerin uluslararası örf ve adet hukuku veya sözleşme ile suç haline getirilmesi söz konusudur. Bu ihtimalde, suçun ulusal veya uluslararası bir organ tarafından yargılamaya tabi tutulup tutulmamasının önemi bulunmamaktadır¹⁶.

Tarihsel olarak uluslararası ceza hukuku, ceza davalarında karşılıklı yardımlaşma ve devletlerarası geri vermeyi düzenleyen normlardan doğmuştur¹⁷. 1878'de İsveçli bir hukukçu olan Johann Kasper Bluntschli tarafından,

⁹ Farhad Malekian, *The Monopolization of International Criminal Law in the United Nations, A Jurisprudential Approach*, Second Edition, Sweden 1995, s.xi.

¹⁰ Malekian, s.26.

¹¹ Malekian, s.26; I.I. Karpetz, "International Criminal Law and International Crimes", 1 *Touro J. Transnat'l L.*, 1988-1990, s.325.

¹² Malekian, s.26, 27.

¹³ Malekian, s.31.

¹⁴ M. Cherif Bassiouni, *International Criminal Law, A Draft International Criminal Code, the Netherlands 1980*, s.2 (Bassiouni, Draft olarak anılacaktır).

¹⁵ Bassiouni, Draft, s.2.

¹⁶ Bassiouni, Draft, s.3.

¹⁷ Karpetz, s.325.

uluslararası hukuk ihlalinin evrensel bir tehdide dönüşmesi durumunda, sadece mağdur olan devletin değil, diğer devletlerin de uluslararası hukuk kurallarının yeniden uygulanması için gereken tedbirleri almaya yetkili olduklarını ve bu sayede hukuk ve düzenin yeniden sağlanacağı belirtilmiştir. Bluntschli, bu tür karaktere sahip suçlar arasında korsanlık, kölelik ve yabancılara yönelik hırsızlık suçlarını saymaktadır¹⁸. Görünüş itibarıyla hukukçu tarafından ifade edilen sorunun evrensel yetki kuralının kabulü ile çözümlenebileceği anlaşılrsa da, aslında ifade edilmek istenen uluslararası toplumun değerlerini ihlal eden eylemlerin, ulusal değerleri ihlal eden eylemlerden farklı olması gerektirir. Nitekim ulus devletinin sınırlarını aşan her konu uluslararası toplumu ilgilendirmez.

Henüz bireysel ceza sorumluluğunun kabul edilmediği dönemde de olsa, uluslararası ceza hukukunun kapsamını belirlemeye yönelik en kapsamlı çalışma Schwarzenberger tarafından yapılmıştır. Daha sonra yapılan çalışmalarda, uluslararası ceza hukuku öğretisine katkıda bulunmakla beraber yazarın çalışmasının etkisi altında kalmıştır.

Schwarzenberger, uluslararası ceza hukukunun altı farklı anlamda kullanıldığını ifade etmiştir. Birinci anlamda uluslararası ceza hukuku, ulusal ceza hukuklarının yargı alanlarının çevresini belirlemektedir. Devletlerin, kendi ceza hukuklarını uygulayacağı alanı belirlemede özgür olduğunu ifade eden yazar, Uluslararası Adalet Divanı'nın *Lotus* kararına da gönderme yaparak hemen tüm hukuk sistemlerinin, yargı alanlarını ülkesi dışında işlenen suçları da içerek şekilde geniş belirlediğini belirtmiştir. Birinci anlamda uluslararası ceza hukuku, çıkabilecek olan kanunlar ihtilafı sorunlarını halletme işlevi olan ve bir anlamda uluslararası özel hukuk dalıdır¹⁹.

İkinci anlamda uluslararası ceza hukuku, ulusal ceza hukuklarına uluslararası yükümlülükler getiren bir hukuk dalı olarak ele alınmıştır. Uluslararası hukuk tarafından, ülkelerin kendi iç hukuklarına göre suç haline getirmek ve faillerini yargılamak zorunda oldukları suçlarla ilgili alan uluslararası ceza hukukunun alanı olarak yazar tarafından belirlenmiştir²⁰.

Üçüncü anlamda uluslararası ceza hukuku ise tanımının uluslararası ceza hukuku tarafından yapıldığı ancak muhakemesi veya cezalandırılması ulusal hukuklar tarafından yapılacak eylemler alanını ifade etmektedir. Bu alana ise savaş suçları örnek olarak verilmektedir. Savaş suçlarının içeriğinin uluslararası örf ve adet hukuku tarafından belirlendiği ancak muhakemesinin ulusal hukuklar tarafından yapılacağı yazar tarafından ifade edilmiştir²¹.

Dördüncü olarak uluslararası ceza hukuku ise ulusal hukukların, tüm uygar uluslar tarafından cezalandırılacak nitelikteki ortak suçlarını ifade etmektedir. Örneğin tüm ulusal hukuklar hayata, özgürlüğe ve malvarlığına karşı eylemleri cezalandırmakta ve bunlar uluslararası hukukun asgari standardını oluşturmaktadır. İkinci olarak ise paralarda sahtecilik eylemleri bu kapsamda düşünülmektedir²².

Beşinci olarak ulusal ceza adaletinin işletilebilmesi bakımından uluslararası geri verme ve uluslararası adli yardımlaşma hükümlerinin, uluslararası ceza hukukunu oluşturduğu belirtilmektedir²³.

¹⁸ Karpetz, s.325.

¹⁹ Schwarzenberger, s.265, 266.

²⁰ Schwarzenberger, s.266-268.

²¹ Schwarzenberger, s.268-270.

²² Schwarzenberger, s.270, 271.

²³ Schwarzenberger, s.271, 272.

Altıncı ve son olarak ise uluslararası ceza hukukunun, uluslararası toplumun hak ve menfaatlerini ihlal ettiğinden, uluslararası toplum tarafından suç haline getirilen eylemlerin sınırını belirleyen hukuk dalı olduğu yazar tarafından ifade edilmektedir. Yazar bu alanda uluslararası haksız fiiller (international delinquencies) ve uluslararası suçlar (international crimes) arasında ayırım yapmakta ve uluslararası haksız fiilleri, uluslararası örf ve adet hukuku tarafından belirlenen ve tazminatı gerektiren eylemler olarak nitelendirken, uluslararası suçları uluslararası hukuk (the law of nations) tarafından belirlenen eylemler olduğunu ifade etmektedir²⁴.

Schwarzenberger tarafından belirlenen kapsam bakımından altı farklı uluslararası ceza hukuku anlamı konusunda belirtmeliyiz ki, yazar uluslararası ceza hukukunu bireyin ceza sorumluluğunu doğuracak bir alan olarak görmemektedir. Yazarın fikirlerini ifade ettiği 1950 yılındaki çalışmasının yapıldığı sırada, uluslararası hukukta bireylerin ceza sorumluluğu fikrinin henüz çok yeni olmasından dolayı, bu sonucu yadırgamamız gerekmektedir. Yazarın başka bir çalışmasında, bireyler tarafından işlenen suç tipini yaratabilecek herhangi bir uluslararası hukuk organının bulunmadığını belirtmesi²⁵ ve bazı yazarlar tarafından da bunun ifade edilmesi²⁶ vardığımız sonucu doğrulamaktadır.

Wise tarafından yapılan bir çalışmada ise uluslararası ceza hukukunun üç değişik anlamına işaret edilmiştir. Wise'in, uluslararası ceza hukukunun anlamını belirlemeye yönelik yaptığı çalışmasında belirlemiş olduğu üç anlamdan ilki Schwarzenberger tarafından belirlenen birinci anlamla çalışmaktadır²⁷. Yazar, Schwarzenberger'in varmış olduğu sonuca dolaylı yoldan varmış ve uluslararası ceza hukukunun, özel hukuk davalarında "kanunlar ihtilafı" (conflict of laws) veya uluslararası özel hukuk (private international law) başlığı altında ilgilenilen sorunların ceza hukuku karşılığı ile ilgilenen hukuk dalı olduğunu ifade etmiştir²⁸.

Wise, uluslararası ceza hukukunun ikinci anlamını uluslararası hukukun ceza cephesinden tanımlamaktadır. Bu açıdan uluslararası ceza hukuku ceza adaletinin uluslararası standartları ile ilgilidir. Başka bir anlatımla uluslararası kamu hukukunun prensip ve ilkeleri devletlere kendi ulusal ceza ve ceza muhakemesi hukuklarının içeriği ile ilgili mecburiyetler getirir. Bu mecburi-

²⁴ Schwarzenberger, s.273, 274.

²⁵ Georg Schwarzenberger, "The Judgment of Nuremberg", 21 Tulane Law Review, 1947, s.349.

²⁶ Robert Cryer – Hâkan Friman – Darrly Robinson – Elizabeth Wilmshurst, An Introduction International Criminal Law and Procedure, Fourth Printing, New York 2007, s.2.

²⁷ Edward M. Wise, "Terrorism, and the Problems of an International Criminal Law", Connecticut Law Review, 19, 1987, ss.799-830. Aynı makale için ayrıca bkz. International Criminal Law and Procedure (Edited by John Dugard and Christine van den Wyngaert), Great Britain 1996, ss.37-68.

²⁸ Wise, s.802. Uluslararası hukuk terimi ilk kez Bentham tarafından 1780 yılında kullanılmıştır. Uluslararası özel hukuk ise Story tarafından 1834 yılında kullanılmıştır. Her iki terimin birleşim alanı olarak uluslararası ceza hukuku terimi ise 1862'de Almanya'da kullanılmıştır. DeScutter tarafından yapılan 1972 yılındaki uluslararası ceza hukuku bibliyografyasına ilişkin çalışmada, uluslararası ceza hukukuna ilişkin en erken çalışmanın L.von Bar tarafından yapılan 1862 yılındaki çalışma olduğu ifade edilmiştir (Wise, s.802).

yetler, sanık veya şüpheli hakları veya uluslararası suçlar (international offences)²⁹ olarak belirtilen bazı eylemlerin kovuşturulması ve cezalandırılmasıdır.

Wise'a göre uluslararası ceza hukukunun üçüncü anlamı kelimelerin maddi içerikleri çerçevesinde belirlenmelidir. Bu anlamıyla uluslararası ceza hukuku, uluslararası ceza mahkemesinde uygulanabilir hukuku ifade etmektedir. Bir suçun unsurlarının uluslararası bir sözleşme ile belirlenmesi durumunda, bir uluslararası suç söz konusudur ve uluslararası suçları içeren hukuk dalı da uluslararası ceza hukukudur³⁰.

Wise tarafından uluslararası ceza hukukunun anlamını belirlemede kullanılan terminoloji, kendisinden sonra yapılan çalışmalara da ışık tutmuştur. Bu anlamda ulusal ceza hukukunun uluslararası cephesi (international aspects of national criminal law), uluslararası ceza hukukunun ceza cephesi (criminal aspects of international law) ve dar anlamıyla uluslararası ceza hukuku (international criminal law stricto sensu) kavramları, uluslararası ceza hukukunun anlamını belirlemede kullanılan başlıca tanımlamalar olmuştur.

Pompe, eski bir çalışmasında uluslararası ceza hukukunun üç bölümden oluştuğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki, uluslararası hukukun özel bir karşılığı olan, devletlerin iç hukukunu ilgilendiren, cezai yetki sınırlarını kendi belirlediği bölümdür. İkinci bölümde ise bireysel suçlar vardır. Devletlerin, evrensel yargı ilkesi uyarınca söz konusu suçları bastırmak için gerekli gayretleri gösterdiği ve işbirliği yaptığı bir alandır bu. Söz konusu alanda, korsanlık (piracy), esir ticareti (slave trade), uyuşturucu madde kaçakçılığı, insan ticareti ve müstehcen yayınlar bulunmaktadır. Son bölüm ise devletlerarası ceza hukuku (interstate penal law) alanıdır. Bu alanda ise devlet temsilcileri tarafından gerçekleştirilen uluslararası kuralların ihlali bulunmaktadır³¹.

Yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız ve uluslararası ceza hukukunun ne olduğuna ilişkin yapılan tasnifleme çalışmaları farklı amaçlar için farklı araçları kullanan çabalardır. Bu tasniflerden herhangi birisinin doğru olduğunu söyleyebilmek için geçerli bir neden bulunmamaktadır³². Biz çalışmamızda uluslararası ceza hukukunu, Schwarzenberger'in çalışmasından sonra gelişen ve ağırlık kazanan anlamına uygun olarak, uluslararası toplum tarafından belirlenen ve bireyin ceza sorumluluğunu gerektiren suçlarla ilgili hukuk dalı olarak ele almaktayız.

3. Uluslararası Hukukta Bireylerin Ceza Sorumluluğu

a. Genel Olarak

Modern uluslararası toplumun ortaya çıkışıyla beraber, devletlerarasındaki ilişkileri düzenlemekle sorumlu olan uluslararası hukuk, münhasıran devletleri hukuk öznesi olarak kabul etmekteydi³³. Uluslararası hukuk da, devletlerin egemen eşitliği ilkesini esas almıştır. Nitekim Birleşmiş Milletler Söz-

²⁹ Yazar bu suçları korsanlık (piracy), köle ticareti (slave trade), uyuşturucu madde suçları (traffic in narcotics), savaş suçları (war crimes), soykırım (genocide), hava araçlarının kaçırılması (hijacking of aircraft), diplomatlara karşı suçlar (crimes against diplomats), rehine alma (hostage-taking), terörizm ve işkence (torture) olarak belirtmiştir (Wise, s.805).

³⁰ Wise, s.806, 807.

³¹ Cornelis Arnold Pompe, *Aggressive War An International Crime*, 's-Gravenhage Martinus Nijhoff 1953, s.165

³² Cryer – Friman – Robinson – Wilmshurst, s.2.

³³ Devrim Aydın, "Uluslararası Ceza Hukukunun Gelişimi", AÜHFD, C.:51, S.:4, 2002, s.139.

leşmesi'nin temel hukuki değerlerinden birisi de devletlerin eşitliğini vurgulamasıdır. Bu vurguyu, Sözleşmenin Giriş bölümünde ve 2'nci maddenin 1'inci fıkrasında görmek mümkündür. Söz konusu fıkraya göre "Örgüt, tüm üyelerinin egemen eşitliği ilkesi" üzerine kurulmuştur."³⁴

Egemen devlet vatandaşlarının, ilgili devletlerin rızası olmaksızın uluslararası bir yargı organı önünde yargılanması fikri, bahsetmiş olduğumuz devletlerin egemen eşitliğinin ilkesine tezat bir durum yaratmaktadır. Devletler, kendi vatandaşlarının ulusal veya uluslararası yargı organı önünde yargılanmasına rıza göstermedikleri gibi özellikle mağdurun kendisi veya vatandaşlarından biri olmadığı durumlarda da etkin bir yargılama yapmamaktadır. Bu durum ise özellikle uluslararası toplumun korunan hukuki menfaatlerini ihlal eden eylemlerin cezasız kalmasına neden olmuştur.

Uluslararası ceza hukukuna göre bireylerin cezai sorumluluklarının bulunup bulunmadığı bazı soruların cevaplandırılması ile ilgilidir. Öncelikle uygulanabilir hukuk bakımından bireylerin uluslararası ceza normunun muhtabı olup olmadığı cevaplandırılması gereken ilk sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda bireylerin, uygulanabilir hukuk bakımından ceza normunun muhtabı olduğu geniş şekilde kabul görmektedir. İkinci olarak uluslararası ceza hukukunun, ilgili devletlerin aracılığı olmaksızın bireyler üzerinde ceza sorumluluğu uygulayıp uygulayamayacağıdır. Bu konu ise uluslararası ceza hukukunun kaynakları ile ilgili bir sorundur ki, uluslararası ceza hukuku bu bağlamda devletlerin egemenliği ilkesine istisna teşkil etmektedir³⁵.

Uluslararası hukukta devletlerin sorumluluğunun yanında, bireyin cezai bakımdan sorumlu tutulabilmesi ve uluslararası suçlardan dolayı gerek ulusal gerekse uluslararası mahkemelerde yargılanabilmeleri uluslararası hukuk açısından yeni bir kavramdır. Uluslararası suçlar bakımından bireyin ceza sorumluluğuna gidilebilmesi ihtiyacı, devletlerin uluslararası suçlar sebebiyle kendi vatandaşlarını yargulamaktaki isteksizliğinden doğmuştur³⁶.

Bireylerin, uluslararası hukuka göre cezai açıdan sorumlu tutulabilmeleri tarihsel bir gelişim süreci sonunda olmuştur. Süreç, pratikten teoriğe doğru ilerlemiştir. Başka bir anlatımla, gelişen bir takım durumların ve özellikle savaş sonrası zamanlarda galiplerin kendi adaletini dayatması sonucu bireyler uluslararası hukuka göre yargılanmıştır. Bu yargılamaların sonucu oluşan pratik, uluslararası belgelere yansımış ve uluslararası bazı belgelerde bireylerin ceza sorumluluğu kabul edilmiştir.

³⁴ Malekian, s.6. "The Organization is based on the principle of the sovereign equality of all its Members."

³⁵ Bassiouni, Introduction, s.64, 65; Uluslararası hukukta bireylerin ceza sorumluluğuna gidebilmesi hususunda temelde iki sorun ile karşılaşmıştır. Öncelikle klasik uluslararası hukukta, münhasıran bireyler değil, devletler uluslararası hukuk öznesi olmuşlardır. İkinci olarak ise devletlerin egemenlik ilkesine dayanarak geliştirdikleri savunmacı anlayış uluslararası ceza hukukunda bireyin ceza sorumluluğu önünde engel olarak kalmıştır. (Gerhard Werle, Principles of International Criminal Law, the Netherlands 2005, s.2).

³⁶ Yusuf Aksar, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uygulamalarına Genel Bir Bakış", Uluslararası Hukuk ve Politika, C.:1, No.:3, s.1, 2.

b. Uluslararası Hukukta Bireylerin Ceza Sorumluluğunun Tarihsel Gelişimi

Uluslararası hukukta bireylerin ceza sorumluluğu tarihsel bir gelişim izleyerek evrimleşmiştir³⁷. Bu bakımdan, söz konusu tarihsel gelişime işaret edilmesi, bireylerin ceza sorumluluğunun kapsamını anlamak bakımından önemlidir. Ancak belirtmeliyiz ki, bireylerin ceza sorumluluğunun tarihi aynı zamanda uluslararası suçlar bakımından uluslararası ceza normu oluşturmalarının (international criminalization) da tarihidir.

Uluslararası bir suç olup olmadığı konusunda bulunan ihtilafları bir kenara bırakacak olursak³⁸ korsanlık (piracy) suçuna ek olarak, 19'uncu yüzyıl ile 20'nci yüzyılın başında bazı kölelik karşıtı sözleşmelerde, devletlere birtakım eylemleri önlemesi yönünde yükümlülükler getirdiği görülmektedir. Bu sözleşmelere örnek olarak 1841 tarihli Afrika Köle Ticaretinin Önlenmesine Dair Londra Sözleşmesi ile Beyaz Köle Ticaretinin Önlenmesine Dair 1904 tarihli Uluslararası Sözleşme verilebilir³⁹.

Amerikan İç Savaşı sırasında yayınlanan, savaş örf hukukunun kodifikasyonunu gerçekleştiren ve bazı ceza hükümleri de taşıyan 1863 tarihli Lieber Kodu, uluslararası ceza normu oluşturmaya yönelik tarihsel basamaklardan biri olarak uluslararası öğretilerde yerini almaktadır⁴⁰. Bu alanda diğer uluslararası norm oluşturma çalışmaları ise Harp Alanındaki Ordularda Yaralıların Durumlarının İyileştirilmesine Dair 1863 tarihli Cenevre Sözleşmesi, 1868 tarihli Savaş Zamanında 400 Gramın Altında Patlayıcı Mermilerin Kullanımından Vazgeçilmesi Bildirgesi, 1899 ve 1907 La Haye⁴¹ Sözleşmeleridir⁴².

³⁷ “Uluslararası cezai yargı konusu, tarihin akışı içerisinde genellikle intikam arzularının en yüksek olduğu zamanlarda gündeme gelmiştir. Birinci ve İkinci Dünya Savaşı veya daha yakın dönemde Yugoslavya ve Irak'ta yaşanan büyük savaşlardan ya da 1988'teki Lockerbie bombalaması ve 11 Eylül 2001'de ABD'de gerçekleştirilen katliamlar gibi büyük terörist eylemlerden sonra durum böyle olmuştur.” (Hans Köchler, Küresel Adalet mi, Küresel İntikam mı?, (Çevirenler: Funda Keskin – Erdem Denk), İstanbul 2005, s.35).

³⁸ Bu konuda bkz. Benjamin A. Wortley, “Pirata Non Mutat Dominum”, *British Yearbook of International Law*, 24, 1947, s.258.

³⁹ Robert Cryer, “The Doctrinal Foundations of International Criminalization”, in: *International Criminal Law* (Edited by M. Cherif Bassiouni), The Netherlands, 2008, s.114.

⁴⁰ Cryer, s.114; Lieber Kodu, 1861-1865 yılları arasında Amerikan iç savaşı esnasında Başkan Lincoln tarafından 100 numaralı Ordu Emri olarak yayımlanmıştır. Orijinal ismi “Sahrada Birleşik Devletler Hükümetinin Talimatları” (Instructions for the Government of the United States in the Field)'dir. (Cassese, s.38); Lieber Kodu hakkında ayrıca bkz. Theodor Meron, “Francis Lieber's Code and Principles of Humanity”, *Columbia Journal of Transnational Law*, 35, 1998, s.269; George B. Davis, “Doctor Francis Lieber's Instructions for the Government of Armies in the Field”, *American Journal of International Law*, 1, 1907, s.13.

⁴¹ 1907 yılında La Haye'de imzalanan ve silahlı çatışma hukukunu düzenleyen La Haye Sözleşmeleri ondört sözleşme ve bir Düzenlemeden oluşmaktadır. Bunlar 1899 La Haye Sözleşmelerinin gözden geçirilmiş halleridir. Gerek yedi sözleşme gerekse de IV Numaralı Sözleşme eki olan Düzenleme 18 Ekim 1907'de imzalanmış ve 26 Ocak 2010'da yürürlüğe girmiştir. Sözleşmeler ve Düzenleme imzaya açıldığı tarihte Osmanlı Devleti tarafından imzalanmış ancak onaylanmamıştır. Konumuzla ilgili yedi sözleşme şunlardır; ilk Sözleşme Kara Savaşı Örf ve Hukuk Kurallarına İlişkin IV Numaralı Sözleşmedir (1907 Hague Convention IV Respecting the Laws and Customs of War on Land). Söz konusu Sözleşme 9 maddeden oluşmakta ve Sözleşmeye ek bir Düzenleme de bulunmaktadır. (Sözleşme metni, eki ve imzacı taraflar için bakınız Adam Roberts – Richard Guelff, *Documents on the Laws of War*, Third Edition, Oxford

Uluslararası hukukta bireylerin ceza sorumluluğuna ilişkin ilk düzenlemeleri 28 Haziran 1919 tarihli Versay Barış Anlaşması'nın, Alman İmparatoru II. William'ın "anlaşmaların kutsallığı" ve "uluslararası ahlaka karşı suçlar"dan yargılanmasını öngören 227.maddesinin 1.fıkrasında görüyoruz. Ancak söz konusu maddeye dayanılarak ne bir ceza mahkemesi oluşturulabilmiş, ne de herhangi bir yargılama yapıp karar verilebilmiştir⁴³. Versay Antlaşmasının ilgili maddesi, uluslararası hukukta bireyin ceza sorumluluğu fikrinin ilk kez bir uluslararası sözleşmede açıkça ifade edilmesi bakımından tarihsel bir değer taşımaktadır⁴⁴.

Milletler Cemiyeti zamanında özellikle uyuşturucu maddelerle ilgili sözleşmelerle⁴⁵ sınıraşan suçlar konusunda gelişmeler yaşanmıştır. Ancak çekir-

University Pres, 2002, s.67 vd.) İkinci sözleşme, Kara Savaşında Tarafsız Kişilerin ve Kuvvetlerin Hak ve Yükümlülüklerine İlişkin V Numaralı Sözleşmedir (1907 Hague Convention V Respecting the Rights and Duties of Neutral Powers and Persons in Case of War on Land). (Sözleşme metni için bkz. Roberts – Guelff, s.85 vd.). Üçüncü sözleşme, Ticari Gemilerin Savaş Gemilerine Dönüştürülmesine İlişkin VII numaralı Sözleşmedir (1907 Hague Convention of Merchant Ships into Warships). (Sözleşme metni için bkz. Roberts – Guelff, s.95 vd.). Dördüncü sözleşme 13 maddeden oluşan, Otomatik Denizaltı Temas Mayınlarının Döşenmesine İlişkin VIII numaralı Sözleşmedir (1907 Hague Convention VIII Relative to the Laying of Automatic Submarine Contact Mines). (Sözleşme metni için bkz. Roberts – Guelff, s.103 vd.). Beşinci sözleşme, 13 maddeden oluşan Savaş Zamanında Deniz Kuvvetlerince Yapılan Bombardımana İlişkin IX Numaralı Sözleşmedir (1907 Hague Convention IX Concerning Bombardment by Naval Forces in Time of War) (Sözleşme metni için bkz. Roberts – Guelff, s.111 vd.). Altıncı sözleşme, 14 maddeden oluşan Deniz Savaşında Elkoyma Hakkının Uygulanmasına İlişkin Belli Kısıtlamalara İlişkin XI Numaralı Sözleşmedir (1907 Hague Convention XI Relative to Certain Restrictions with Regard to the Exercise of the Right of Capture in Naval War) (Sözleşme metni için bkz. Roberts – Guelff, s.119 vd.). Yedinci sözleşme ise 33 maddeden oluşan Deniz Savaşında Tarafsız Kuvvetlerin Hak ve Yükümlülüklerine İlişkin XIII Numaralı Sözleşmedir (1907 Hague Convention XIII Concerning the Rights and Duties of Neutral Powers in Naval War). Osmanlı Devleti'nin hazırlık aşamalarına katıldığı ve imzaladığı 1907 La Haye Sözleşmeleri'ni onaylamamasının sebebi 1911 yılında çıkan Trablusgarp Savaşıdır. Söz konusu sözleşmelere Türkiye Cumhuriyeti taraf değildir (Zeki Mesud Alsan, Yeni Devletler Hukuku, Milletlerarası Camianın Düzenlenmesi, C.:II, Ankara 1951, s.416; M. Yasin Aslan, "Savaş Hukukunun Temel Prensipleri", TBBD, S.:79, 2008, s.238.); Silahlı çatışma hukuku kapsamında değinmediğimiz diğer 1907 La Haye Sözleşmeleri ise şunlardır; III Numaralı Çatışmaların Başlamasına Dair Sözleşme, VI Numaralı Çatışmaların Başlangıcında Ticaret Gemilerine Uygulanacak İşlemlere Dair Sözleşme, X Numaralı Deniz Savaşı Kuralları Sözleşmesi, XII Numaralı Uluslararası Zoralmı Mahkemesi Kurulmasına Dair Sözleşme, XIV Numaralı Balonlardan Patlayıcı Madde Atılmasının Yasaklanmasına Dair Sözleşme bkz. M. Yasin Aslan, "Savaş Hukukunun Temel Prensipleri", TBBD, S.:79, 2008.

⁴² Cryer, s.114; Uluslararası İnsancıl Hukuk ile ilgili sözleşmeler için bkz. Yves Sandoz, "Penal Aspects of International Humanitarian Law", in: International Criminal Law Law (Edited by M. Cherif Bassiouni), The Netherlands, 2008, s.293 vd.; M. Sherif Bassiouni, "Introduction to International Humanitarian Law", in: International Criminal Law (Edited by M. Cherif Bassiouni), The Netherlands, 2008, s.269 (Bassiouni, Humanitarian olarak anılacaktır).

⁴³ Werle, s.3.

⁴⁴ Werle, s.5; Cryer, s.114; James F. Willis, Prologue to Nuremberg, The Politics and Diplomacy of Punishing War Criminals of the First World War, Englands 1982, s.23 vd.

⁴⁵ 1925 tarihli Uluslararası Afyon Sözleşmesi (International Opium Convention) ve 1923 tarihli Müstehcen Yayınların Ticaretinin Önlenmesi Sözleşmesi (International Convention for the Suppression of the Circulation of Traffic in Obscene Publications) bu konuda örnek olarak verilebilir (Cryer, s.115).

dek suçlarla ilgili ceza düzenlemeleri için II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar beklenmesi gerekecektir⁴⁶.

II. Dünya Savaşı'nın 4 galip devleti tarafından 8 Ağustos 1945 tarihli Londra Antlaşması ile kurulması kabul edilen Nüremberg Uluslararası Askeri Mahkemesi Statüsü (the Charter of the International Military Tribunal at Nuremberg)⁴⁷, uluslararası ceza hukukunun doğum belgesi olarak kabul edilmektedir. Söz konusu Statü ile "barışa karşı suçlar", "savaş suçları" ve "insanlığa karşı suçlar" uluslararası hukukta bireylerin cezai sorumluluğunu gerektiren eylemler olarak ifade edilmiştir. Bu kapsamda Statü, kendi ile ilgili olarak uluslararası suçları üç başlık altında değerlendirmiştir⁴⁸.

Nüremberg Askeri Mahkemesi'nin, "Uluslararası hukuka karşı suçlar, soyut değil gerçek kişiler tarafından işlenirler ve uluslararası hukuk hükümleri, bu suçları işleyen kişilerin cezalandırılması suretiyle uygulanabilir"⁴⁹ şeklindeki ifadesi, bireylerin ceza sorumluluğuna ilişkin önemli kilometre taşlarından birisidir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından, Nüremberg Yargılamalarının ilkelerini derlemekle görevlendirilen Uluslararası Hukuk Komisyonu da, bireylerin uluslararası hukuka göre ceza sorumluluğunun doğduğunu ve uluslararası hukukunda devletlerin yanı sıra bireylere de ödev ve sorumluluklar yükleyebileceğini birinci ilke olarak belirlemiştir⁵⁰.

Tokyo savaş suçları yargılamalarının temeli, Müttefik Kuvvetler Komutanı General Douglas McArthur tarafından yayımlanan 19 Ocak 1946 tarihli Direktiftir. Söz konusu Direktif hem Mahkemeyi hem de yargılama usullerini belirlemiştir. Nüremberg Statüsü, Tokyo Direktifinin de esasını belirlemiş ve yargı yetkisine giren suçlar, Tokyo Direktifinin çekirdek suçlarını oluşturmuştur⁵¹.

Nüremberg Mahkemesinin Statüsü ve kararı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 11 Aralık 1946 tarihinde tasdik edilmiş⁵² ve 1948 yılında Uluslararası Hukuk Komisyonu'ndan öncelikle Nuremberg ilkelerini düzenle-

⁴⁶ Cryer, s.115.

⁴⁷ Aggrement for the Prosecution and Punishment of Major War Criminals of the European Axis (London Charter), Aug. 8 1945, 59 Stat. 1544, E.A.S. No. 472, 82 U.N.T.S.; "Aslında, Nüremberg ve Tokyo savaş suçları mahkemeleri gibi askeri mahkemeler, 'uluslararası cezai yargı' genel başlığı altında ele alınamazlar. Daha çok 'bölgesel' ya da 'tek yanlı' cezai yargı olarak tanımlanabilirler. Savaş sonrası kurulan mahkemeler, yukarıda açıklanan nedenlerle, evrensel yargı fikrine dayanan uluslararası cezai yargıya uygun şekilde rehberlik edemezler." (Köchler, s.37).

⁴⁸ Werle, s.6; Cryer, s.115;

⁴⁹ Werle, s.7; Alexander Zahar – Gören Sluiter, International Criminal Law, A Critical Introduction, Oxford University Press, New York 2008, s.4; Cryer, s.107.

⁵⁰ Principles of International Law Recognized in the Charter of the Nuremberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal, 5 U.N. GAOR Supp. (No.12), U.N. Doc. A/1316, 1950. Bu belge için bkz. http://untreaty.un.org/ilc/reports/english/a_cn4_34.pdf, s.374, Erişim Tarihi: 2 Şubat 2012.

⁵¹ Werle, s.11; Zahar – Sluiter, s.5; Geniş bilgi için bkz. The Tokyo War Crimes Trial, An International Symposium (Edited by C.Hosoya, N.Ando, Y.Onuma ve R.Minear), Japan 1986; Richard H.Minear, Victors' Justice The Tokyo War Crimes Trial, New Jersey 1971, s.6 vd.; Walter Lee Riley, The International Military Tribunal for the Far East and The Law of The Tribunal as Revealed by the Judgment and the Concurring and Dissenting Opinions, A thesis Doctor of Philosophy, University of Washington 1957 (unpublished), s.9 vd.; Arnold C. Brackman, The Other Nuremberg, The Untold Story of the Tokyo War Crimes Trials, New York 1987, s.33 vd.

⁵² Affirmation of the Principles of International Law Recognized by the Charter of the Nuremberg Tribunal, G.A. Res. 95 (1), U.N.Doc. A/64/Add.1, 1946.

mesi⁵³ ve sonrasında kalıcı bir uluslararası ceza mahkemesi ve ceza kanunu fikrini geliştirmesi istenmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından yapılan bu tasdik işleminin, bazı yazarlarca modern uluslararası hukukun Nüremberg Statüsü'nün 6'ncı maddesinde yer alan bireysel ceza sorumluluğunu tanıması anlamına geldiği belirtilmiştir⁵⁴. Ayrıca 1949 yılında dört adet Cenevre Sözleşmesinin yapılması ve yürürlüğe konması da diğer önemli bir gelişme olarak kabul edilebilir⁵⁵.

1954'te bir uluslararası ceza kanunu oluşturulmasına yönelik girişimden sonra, soğuk savaş dönemi uluslararası ceza kanunu ve kalıcı bir uluslararası ceza mahkemesi oluşturmaya yönelik girişimleri engellemiştir. Gelişmeler çoğunlukla iki alanda olmuştur. Öncelikle sınıraşan suçlar alanında terörizm konusu başta olmak üzere uyuşturucu madde ve işkence sözleşmesi düzenlenmiştir. Bu dönemde çekirdek suç oluşturmaya en yakın sözleşme olarak 1972 Irk Ayrımcılığı Sözleşmesini görmekteyiz⁵⁶.

Soğuk savaş döneminin sona ermesi ile beraber uluslararası ceza mahkemesi fikri 1989'da yeniden canlılık kazanmıştır. 1991'de Uluslararası Hukuk Komisyonu İnsanlığın Güvenliğine ve Barışa Karşı Suçlar Taslak Kodu'nu yayınlamıştır⁵⁷. 1991'de yayımlanan söz konusu Kod'da uluslararası suç olarak

⁵³ Principles of International Law Recognized in the Charter of the Nuremberg Tribunal and in the Judgment of the Tribunal, 5 U.N. GAOR Supp. (No.12), U.N. Doc. A/1316, 1950.

⁵⁴ Karpetz, s.327.

⁵⁵ Cryer, s.115; 1864 yılında Cenevre'de imzalanan Sözleşme 1906 ve 1929 yıllarında gözden geçirilmiş ve genişletilmiştir. 1949 Cenevre Sözleşmeleri, 1864 Sözleşmesi'nin yerine geçmiştir. (Kelly D. Askin, "Prosecuting Wartime Rape and Other Gender-Related Crimes under International Law: Extraordinary Advances, Enduring Obstacles", Berkeley Journal of International Law, Vol.:21, 2003., s.200, dn.59); I Numaralı Cenevre Sözleşmesi Savaş Alanında Silahlı Kuvvetlerin Hasta ve Yaralıların Durumlarının İslahına İlişkin Sözleşmedir (1949 Geneva Convention I for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field) (Sözleşme metni için bkz. Roberts – Guelff, s.195 vd.). II Numaralı Cenevre Sözleşmesi Silahlı Kuvvetlerin Denizdeki Hasta, Yaralı ve Kazazedelerinin Durumlarının İslahına İlişkin Sözleşmedir (1949 Geneva Convention II for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea) (Sözleşme metni için bkz. Roberts – Guelff, s.221 vd.). III Numaralı Cenevre Sözleşmesi Harp Esirlerine Yapılacak Muameleye İlişkin Sözleşmedir (1949 Geneva Convention III to the Treatment of Prisoners of War) (Sözleşme metni için bkz. Roberts – Guelff, s.243 vd.). IV Numaralı Cenevre Sözleşmesi Harp Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Sözleşmedir (1949 Geneva Convention IV to the Protection of Civilian Persons in Time of War) (Sözleşme metni için bkz. Roberts – Guelff, s.299 vd.). Cenevre Sözleşmeleri 12 Ağustos 1949'da imzalanmış ve 21 Ekim 1950'de yürürlüğe girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, Sözleşmeleri 12 Ağustos 1949'da imzalamış ve 10 Şubat 1954'de iç hukukuna aktarmıştır. 1977 tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek I Numaralı Protokol Uluslararası Silahlı Çatışmalarda Mağdurların Korunması Protokolüdür (1977 Geneva Protocol I Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts) (Protokol metni için bkz. Roberts – Guelff, s.419 vd.). 1977 tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek II Numaralı Protokol Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışmalarda Mağdurların Korunması Protokolüdür (1977 Geneva Protocol II Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts) (Protokol metni için bkz. Roberts – Guelff, s.481 vd.). Türkiye Cumhuriyeti her iki protokolü de imzalamamıştır.

⁵⁶ Cryer, s.115, 116.

⁵⁷ İngilizce metni için bkz. http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft%20articles/7_4_1996.pdf (Erişim tarihi: 16 Ocak 2012); Taslak Kodun hazır-

12 suç belirlenmiştir. 1991'deki Taslak Kod'un nihai metni 1996'da yayımlanmıştır⁵⁸. Uluslararası ceza hukukunda bireylerin cezai sorumluluğunun hukuksal kaynağı 1996 Taslak Kodu'nun 2'nci maddesidir. Taslak Kod'un 1'inci maddesi insanlığın güvenliğine ve barışına karşı suçların birer uluslararası hukuk suçu olduğunu belirtmiş ve ulusal hukuklarda cezalandırılabilir olup olmadığına bakılmaksızın uluslararası hukuka göre cezalandırılan eylemler olduğunu ifade etmiştir. Taslak Kod'un "bireysel sorumluluk" başlıklı 2'nci maddesi ise açıkça bireysel sorumluluğa işaret etmiştir.

Savaş Suçları ve İnsanlığa Karşı Suçlar bakımından farklı tanımlamaları bulunsa da, soykırım, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar üzerinde yargı yetkisi bulunan Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi⁵⁹ ile Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesinin⁶⁰ kurulması, uluslararası norm oluşturmaya yönelik süreçteki en önemli girişimlerdendir⁶¹.

lanma aşamaları ve detaylı değerlendirmesi için bkz. Timothy L.H. McCormack – Gerry J. Simpson, "The International Law Commission's Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind: An Appraisal of the Substantive Provisions", *Criminal Law Forum*, 5, 1994, ss.1-55; ayrıca bkz. Claus Krefß – Leonie von Holtendorff, (Çev.: Ozan Erözden), "Saldırganlık Suçunda Kampala Uzlaşması", *Küresel Bakış*, Y.:1, C.:1, S.:1, Temmuz 2011, s.16.

⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. Martin C. Ortega, "The ILC Adopts the Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind", *Max Planck Yearbook of United Nations Law, Draft Code of Crimes*, Vol.1, 1997, s.283 vd.

⁵⁹ Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 25 Mayıs 1993'teki 827 numaralı kararına istinaden kurulmuştur. Mahkemenin tam ismi "1991'den İtibaren Eski Yugoslavya'da İşlenen Uluslararası İnsancıl Hukukun Ağır İhlallerinden Sorumlu Kişilerin Kovuşturulmasına İlişkin Uluslararası Ceza Mahkemesi"dir (International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991) (UCMY'nin kurulmasına ilişkin tarihsel gelişim ve Mahkemenin statüsüne ilişkin metin için bkz. Roberts – Guelff, s.565 vd.); ayrıca bkz. Tevfik Odman, "Eski Yugoslavya İle İlgili Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yasal Dayanağı", *AÜHFD*, C.:45, S.:1-4, 1996, s.132 vd.; Yusuf Aksar, "The Transfer of Slobodan Milosevic to the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (the ICTY) and the Turning Point in International Humanitarian Law", *AÜHFD*, C.:51, S.:2, 2001, s.19 vd.; William A. Schabas, *An Introduction to the International Criminal Court*, Oxford University Press, 2002, s. 10; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararı ile kurulmayan karma uluslararası ceza mahkemeleri örnekleri için bkz. Richard J. Wilson, "Assigned Defense Counsel in Domestic and International War Crimes Tribunals: The Need for a Structural Approach", *International Criminal Law Review*, Vol.:2, 2002, s.145 vd; Köchler, 286 vd; Janine Natalya Clark, "International War Crimes Tribunals and the Challenge of Outreach", *International Criminal Law Review* 9, 2009, s.99 vd.

⁶⁰ Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 08 Kasım 1994'teki 955 numaralı kararına istinaden kurulmuştur. Mahkemenin tam ismi "1 Ocak – 31 Aralık 1994 Tarihleri Arasında Ruanda'da İşlenen Uluslararası İnsancıl Hukukun Ağır İhlallerinden Sorumlu Kişilerin ve Komşu Ülkelerde İşlenen Soykırım ve Benzer İhlallerden Sorumlu Ruanda Vatandaşlarının Kovuşturulmasına İlişkin Uluslararası Ceza Mahkemesi"dir (International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Rwanda and Rwandan Citizens Responsible for Genocide and Other Such Violations Committed in the Territory of Neighbouring States, between 1 January and 31 December 1994) (UCMR'nin kurulmasına ilişkin tarihsel gelişim ve Mahkemenin statüsüne ilişkin metin için bkz. Roberts – Guelff, s.615 vd.); Schabas, s.11.

⁶¹ Cryer, s.116, 117.

Kalıcı bir uluslararası ceza mahkemesi oluşturan Roma Konferansı ile beraber çekirdek suçlar oluşturulmuştur⁶². Söz konusu Konferans ile saldırı suçu⁶³, soykırım suçu, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar üzerinde Uluslararası Ceza Mahkemesinin yargı yetkisi kabul edilmiştir. Roma Statüsü'nün 25' inci maddesi, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni oluşturan aktörlerin bireylerin ceza sorumluluğunu ilkesini benimsediğini de açıkça ifade etmektedir⁶⁴. 25'inci madde, Mahkeme'nin gerçek kişiler üzerinde ceza yetkisinin bulunduğunu belirtmek suretiyle, bireysel ceza sorumluluğunu da kabul etmiştir⁶⁵.

Roma Sözleşmesinin yürürlüğe girmesinden sonra da 13 Nisan 2005 tarihli Nükleer Terörizm Eylemlerinin Önlemesine Dair Uluslararası Sözleşme başta olmak üzere birçok terörizmle ilgili sözleşme yapılmış ve bu alanda norm oluşturma faaliyetleri devam etmiştir⁶⁶.

4. Uluslararası Suç – Sınıraşan Suç İlişkisi

Uluslararası suç (international crime) ile sınıraşan⁶⁷ suç (transnational crime) kavramları birbirine çok yakın, hatta uluslararası suç belirleyen bir kavram olarak hangi uluslararası ceza hukuku tanımının ele alındığına bağlı olarak da aynı kavramlardır. Uluslararası öğretilerde, sınıraşan suç kavramı ile neyin ifade edilmek istendiğini belirlemek de çalışmamız için elzem olmaktadır.

⁶² Cryer, s.117; UCM ile ilgili tarihsel gelişim için bkz. R. Murat Önok, Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı, Ankara 2003; Ali Şahin Kılıç, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Devletlerin Egemenliği Üzerine Ulusal Egemenlik Odaklı Bir İnceleme", AÜHFMD, C.:58, S.:3, s.624 vd.; Hakan Karakehya, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uygulanabilir Hukuk", AÜHFMD, C.:57, S.:2, 2008, s.135 vd.; Devrim Aydın, "Uluslararası Ceza Hukukunun Gelişimi", AÜHFMD, C.:51, S.:4, 2002, s.132 vd.; Uğur Bayilloğlu, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye", AÜHFMD, C.:56, S.:1, 2007, s.53 vd.; M.Yasin Aslan, "Uluslararası Ceza Divanı ve Türkiye'ye Etkileri", AÜHFMD, C.:56, S.:4, 2007, s.57 vd.; Arzu Alibaba, "Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu", AÜHFMD, C.:49, S.:1, 2000, s.181 vd.; Zeki Mesut Alsan, "Bir 'Milletlerarası Ceza Divanı' Kurulması İlgili Fikirler ve Teşebbüsler", AÜHFMD, C.:8, S.:3, 1951, s.1 vd.; M.Yasin Aslan, "Uluslararası Ceza Divanı ve Kişisel Ceza Sorumluluğu", TBBD, s.:73, 2007, s.239 vd. (Aslan, Kişisel Ceza Sorumluluğu olarak anılacaktır.); Mahnoush H. Arsanjani, "The Rome Statute of the International Criminal Court", The American Journal of International Law, Vol.:93, No.:1, Jan. 99, s.22 vd.

⁶³ Detaylı bilgi için bkz. M. Cherif Bassiouni – Benjamin B. Ferencz, "The Crime Against Peace and Aggression: From Its Origins to the ICC", in: International Criminal Law (Edited by M. Cherif Bassiouni), The Netherlands, 2008, s.207-265.

⁶⁴ Leila Nadya Sadat, The International Criminal Court and the Transformation of International Law: Justice for the New Millennium, New York 2001, s.192; Roma Statüsü, ne göre kişisel ceza sorumluluğu için ayrıca bkz. Aslan, Kişisel Ceza Sorumluluğu, s.243 vd.

⁶⁵ Roma Statüsü'nün İngilizce metni için bkz. <http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/ADD16852-AEE9-4757-ABE7-9CDC7CF02886/283503/RomeStatutEng1.pdf>, Erişim Tarihi: 06 Şubat 2012.

⁶⁶ Cryer, s.117.

⁶⁷ "Sınıraşan suç" terimi, 2000 tarihli bir sözleşme olan "United Nations Convention Against Transnational Organized Crime" sözleşmesinin resmi Türkçe çevirisinde kullanılmıştır. Sözleşme 30 Ocak 2003 tarih ve 4800 sayılı Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun ile iç hukuka aktarılmıştır. Sınıraşan suç terimi maksadı ifade etmeye yeterli olduğu için tercih edilmiştir.

Sınıraşan suç kavramı yaklaşık olarak 40 yıllık bir tarihe sahiptir.⁶⁸ Sınıraşan suçlara ilişkin kavramsal bir çalışma 1970'lerin başında yapılmıştır.⁶⁹ Bu çalışmada sınıraşan suç, “*faillerden en az birinin hükümet dışı olması halinde; bilginin, paranın, fiziksel eşyaların, somut veya soyut nesnelerin (sayısal sinyaller gibi) ülke sınırlarını aşan hareketi*” olarak tanımlanmıştır⁷⁰.

Bu tanım esas alındığında, bir eylemin sınıraşan suç olarak tanımlanmasında kullanılacak beş bağımsız unsura ulaşabiliriz⁷¹. Bu unsurları şu şekilde ifade edebiliriz:

(1) Failler veya şeriklerden herhangi biri, suçun icrası esnasında veya suçun hukuki sonuçlarından kaçınmak amacıyla bir ülke sınırlarını aşarlar.

(2) Sınıraşan suçlarda, suç konusu eşyanın niteliği farklı şekillerde olabilir. Bazen imalatı, ithali veya ihracı ile bulundurulması yasa dışı olan uyuşturucu madde gibi eşyalar olabileceği gibi, suçtan elde edilen eşya da olabilir. Bazı durumlarda, sınıraşan suçta konu eşya ihracat sınırlamalarını aşmak için ülke dışına çıkarılan otomobil, sanat eserleri veya antika eşyalar gibi yasal eşya da olabilir.

(3) Bazen göçmen kaçakçılığı suçunda olduğu gibi suçun konusu veya insan ticareti suçunda olduğu gibi mağduru insan olabilir.

(4) Suçun konusu bazen sayısal sinyaller veya bilişim sistemleri yolu ile nakledilen veriler de olabilir. Çocuk pornografisi, bilişim suçları, banka veya kredi kartları ile ilgili hukuka aykırı eylemler bu grupta mütalaa edilebilir.

(5) Sınıraşan suçlarda, eylemlerden bir gelir elde edilmesi gereklidir.

Yukarıda ifade edilen ortak özellikleri taşıyan suçların çoğunun uluslararası sözleşmelere konu olduğu görülmektedir. Bu duruma bilişim suçları⁷², göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçları⁷³ örnek olarak verilebilir. Bu noktadan hareketle de, sınıraşan suçlar “*çoğunlukla uluslararası sözleşmeler ile dü-*

⁶⁸ Gerhard O.W. Mueller, “Transnational Crime: Definitions and Concepts”, in: Combating Transnational Crime, Concepts, Activities and Responses (Edited by Phil Williams – Dimitri Vlassis), Italy 2001, s.13.

⁶⁹ Robert O. Keohane – Joseph S. Nye Jr. (Eds.), Transnational Relations and World Politics, Cambridge, Harvard University Press, 1972.

⁷⁰ Phil Williams, “Organizing Transnational Crime: Networks, Markets and Hierarchies”, Italy 2001, s.60; Başka bir tanım da Birleşmiş Milletler Suçu Önleme ve Ceza Adaleti Birimi (United Nations Crime Prevention and Criminal Justice Branch) tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre sınıraşan suç, “*ulusal sınırları aşan, birden çok ülke hukukunu ihlal eden veya başka bir ülke üzerinde etkilerini doğuran cezai fiillerdir*”. (Mueller, s.13)

⁷¹ Williams, s.61.

⁷² 23 Kasım 2001 tarihli Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi. Söz konusu Sözleşmeye Türkiye Cumhuriyeti 10 Kasım 2010 tarihinde imza koymasına rağmen, halen iç hukuka aktarmamıştır. Detaylı bilgi için bkz. http://www.conventions.coe.int/?pg=/treaty/default_fr.asp&nd=&lg=en, Erişim Tarihi: 07 Şubat 2012.

⁷³ Birleşmiş Milletler çerçevesinde 12-13 Aralık 2000 tarihlerinde Palermo’da düzenlenen konferansta kabul edilen “Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol. Söz konusu Protokol Türkiye Cumhuriyeti tarafından imzalanmış ve 30 Ocak 2003 tarihi ve 4804 sayılı Kanun ile iç hukuka aktarılmıştır.

zenlenen suçlardır” şeklinde basit tanımlamalarda uluslararası öğretide yapılmaktadır⁷⁴.

Bireysel failerin, sınıraşan suçları işleme ihtimallerinin bulunmasına karşılık, sınıraşan suçlar büyük çoğunlukla örgütlü şekilde işlenmeye uygundur⁷⁵. Dolayısıyla sınıraşan suç terimi, ceza hukuku tarafından tasnifi yapılan bir suç kategorisi değil, suç ve suçlu bilimine (kriminoloji) ait bir kavram olduğu ifade edilmiştir⁷⁶.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği, 1994 yılında “sınıraşan suç” kavramını “icrası, önlenmesi, doğrudan veya dolaylı etkileri birden fazla ülke ile ilgili suçlar” olarak tanımlamıştır Genel Sekreterlik, başlangıçtan beri, sınıraşan suçları tanımlamanın zor bir faaliyet olacağının farkında olmakla beraber, sınıraşan suçlara 18 ayrı kategoride belirlilik kazandırmıştır⁷⁷.

Sınıraşan suçlar, çoğunlukla sözleşmelerle düzenlenen ve sınıraşan etkilere haiz eylemler olarak tanımlandığında uluslararası suçların, çekirdek suçlar dışında kalan bölümünü oluşturmaktadır. Nitekim bu durumdan hareketle bazı yazarlar, sınıraşan suçları konu alan hukuk dalını (transnational criminal law), ulusal hukukun ceza cephesi olarak tanımlamıştır⁷⁸. Buna karşılık, sınıraşan suçların (ulusaşan suçlar), uluslararası suçlardan kavramsal olarak ayrılması gerektiğini ifade edenler de bulunmaktadır. Bu görüş savunularına göre, sınıraşan suçlar iki veya daha fazla devletin iç hukukunun ihlal edilmesi durumunda söz konusu olurlar ve uyuşturucu madde kaçıcılığı ve kara para aklama gibi sınır ötesi cezai eylemleri içerirler. Ayrıca sınıraşan suç-

⁷⁴ Williams, s.61; Robert Cryer, “International Criminal Law”, in: International Human Rights Law (Edited by Daniel Moeckli – Sangeeta Shah – Sandesh Sivakumaran), Oxford University Press, New York 2010, s.541.

⁷⁵ Mueller, s.13.

⁷⁶ Mueller, s.13.

⁷⁷ Bu kategoriler şunlardır:

- a. Suçtan elde edilen malvarlığı değerlerini aklama (money laundering),
- b. Uyuşturucu madde kaçıcılığı,
- c. Ulusal mevzuatta tanımlanan şekliyle kamu görevlerinin rüşvet suçu ve yolsuzluk,
- d. Yasal işlerin dahli (infiltration of legal business),
- e. Hileli iflas,
- f. Sigorta dolandırıcılığı,
- g. Bilişim suçları,
- h. Fikri mülkiyet haklarının ihlali,
- i. Yasadışı silah kaçakçılığı,
- j. Terörist eylemler,
- k. Hava araçlarının kaçırılması,
- l. Deniz haydutluğu,
- m. Karada kaçırma,
- n. İnsan ticareti,
- o. İnsan organlarının ticareti,
- p. Kültür ve sanat eserleri kaçakçılığı,
- q. Çevre suçları
- r. Örgütlü gruplar tarafından işlenen diğer suçlar (Mueller, s.14).

⁷⁸ Bu terimsel farklılığın diğer dillerde de bulunduğu ifade edilmektedir. Nitekim Almanca’da (Völkerstrafrecht – “Internationales Strafrecht”), Fransızca’da (‘droit international pénal’ – Droit pénal international), İspanyolca’da (‘derecho internacional penal’ – ‘derecho penal internacional’) bulunan terimsel farklılıkların bu duruma işaret etmektedir (Cryer – Friman – Robinson – Wilmshurst, s.3).

ları, uluslararası değil, bir veya daha fazla devletin hukukunun ihlalinin toplamı olarak görürler⁷⁹.

5. Uluslararası Suç Tasnifleri

a. Genel Olarak

Uluslararası suçtan bahsedebilmek için ulusal hukuklarda olduğu gibi bünyesinde riayet yükümlülüğünü barındıran normlar koyan bir organın uluslararası hukukta mevcut olup olmadığı sorununun çözülmesi gereklidir. Ulusal hukuk kurallarının amacının toplumsal düzeni sağlaması olduğu gibi, bir hukuk disiplini olan ceza hukuku da kendi araçlarıyla toplumsal düzeni sağlamaya çalışır. Ceza hukuku, içerdiği emir ve yasaklarla toplumsal yaşamı koruma altına alır.⁸⁰ Devlet, kendi iç hukukunda söz konusu emir ve yasakları belirleyen egemen bir güçtür.

Devlet icrasını yasakladığı veya emrettiği fiiller ile egemenliği altındaki ülkede kamu düzenini sağlamaya çalışmaktadır.⁸¹ Ancak uluslararası toplum düzeyine çıktığında, devletlerin egemen eşitliğinden dolayı açık bir emir veya yasak normu koyan bir egemenden bahsetmek mümkün olmayacaktır.⁸² Bununla birlikte, uluslararası kamu düzenini sağlayacak bir ceza normu yapıla geliş, uluslararası anlaşmalar veya hukukun genel prensipleri temelinde oluşturulabilir.⁸³

Uluslararası suçun ne olduğunu tanımlayan ve kapsamını belirleyen bir düzenlemenin bulunmadığını belirtmiştik. Söz konusu kavram, uluslararası ceza hukuku öğretisinin tanımlamasına bırakılmıştır. Uluslararası suçun, örf ve adet hukuku ile uluslararası sözleşmeler tarafından belirlendiğini ifade ettiğimizden, münferit olarak hangi eylemin uluslararası suç olduğunu belirlemek için söz konusu eylemi cezalandırılan herhangi bir örf ve adet kuralı ile sözleşme bulunup bulunmadığı belirlenmelidir. Çalışmamızın bu bölümünde, herhangi bir eylemin uluslararası suç haline getiren ölçütlerle ilgili uluslararası ve ulusal ceza hukuku öğretisi incelenecek ve yapılan çalışmalara değinilecektir.

⁷⁹ Köchler, s.69, 70.

⁸⁰ Mahmut Koca – İlhan Üzülmez, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara 2010, s.31.

⁸¹ Yenidünya, s.38.

⁸² İlhan Akipek, Devletler Hukuku, 1. Kitap, 3. Bası, Ankara Tarihsiz, s. 41 vd.; Edip F. Çelik, Milletlerarası Hukuk, C.:1, İstanbul 1975, s.17 vd.; İlyas Doğan, Devletler Hukuku, Ankara 2008, s.33 vd.; Hüseyin Pazarcı, Uluslararası Hukuk Dersleri, 1. Kitap, 6. Bası, Ankara 1997, s.6; Yılmaz Altuğ – Ergin Nomer, Devletler Hukuku, İstanbul 1977, s.4, 5 Yenidünya, s.38, 39; Yücel Acer, “Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu Kavramının Temel Unsurları: Tanım Çalışmaları ve Yansımaları”, Uluslararası Hukuk ve Politika, C.:1, No.:3, 2005, s.19.

⁸³ Acer, s.19; “Uluslararası ceza hukukunun kurallarının ve tatbikatının büyük bir kısmı sadece bir yasama organı tarafından düzenlenip sonra yargıçlar, avukatlar ve savcılar tarafından uygulanmakla kalmaz, aynı zamanda uluslararası yargının kendisi tarafından da oluşturulur, değiştirilir ve uygulanır. Bu husus, kurucu belgelerin yanı sıra, örneğin Eski Yugoslavya ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemeleri (ICTY ve ICTR) ve daha düşük derecede olmak üzere Sierra Leone için kurulan Özel Mahkeme’de olduğu gibi, Statüler, usul ve delil kuralları içinde geçerlidir.” (Michael Bohlander, “Uluslararası Ceza Yargısı: Yargısal Seçim, Bağımsızlık ve Etik Sorunları – The International Criminal Judiciary: Problems of Judicial Selection, Independence and Ethics”, Uluslararası Suçlar ve Tarih, Ankara Kış 2007, s.5).

b. Uluslararası Hukuksal Araçlarda Uluslararası Suç

Uluslararası suçların ne olduğunu belirlemek için öncelikle uluslararası ceza mahkemelerinin yargılamaya yetkili olduğu suçlar ile uluslararası suçlardan açıkça söz eden hukuksal araçlara değinmek gereklidir.

Her ne kadar gerek mahkeme gerekse de yargılama hayata geçirilememiş olsa da, 28 Haziran 1919 tarihli Versay Barış Anlaşması'nın, Alman İmparatoru II. William'ın "anlaşmaların kutsallığı" ve "uluslararası ahlaka karşı suçlar"dan yargılanmasını öngören 227. maddesinde iki adet uluslararası suçtan bahsedildiğini görmekteyiz. Bunlar ilki uluslararası ahlaka karşı suç (supreme offence against international morality), ikincisi ise anlaşmaların kutsallığına karşı suç (offence against sanctity of treaties)'dur. Uluslararası suç terimi, söz konusu anlaşmada yer almamasına rağmen, sözü edilen her iki suç da, uluslararası suç kapsamında değerlendirilmektedir⁸⁴.

Versay Antlaşmasından sonra uluslararası suç olarak nitelenebilecek eylem tanımlamalarını II. Dünya Savaşı sonrası kurulan uluslararası ceza mahkemelerini kuran statülerde görmekteyiz. Nitekim Nüremberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesi Statüsü'nün 6'ncı maddesinde mahkemenin yargılamaya yetkili olduğu suçlar üç grup halinde sayılmıştır: barışa karşı suçlar, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar⁸⁵.

Tokyo yargılamalarını yapan Mahkemeyi kuran statü esas alınarak hazırlanmış olduğundan dolayı, Tokyo Mahkemesi de, Nüremberg Mahkemesi gibi üç suç üzerinde yargı yetkisine sahiptir⁸⁶.

Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun 1996 yılında yayımladığı İnsanlığın Güvenliğine ve Barışa Karşı Suçlar Taslak Kodu'nun 1'inci maddesinde insanlığın güvenliğine barışa karşı suçlar olarak nitelediği saldırı suçu (m.16), soykırım suçu (m.17), insanlığa karşı suçlar (m.18), Birleşmiş Milletler ve yardımcı personeline karşı işlenen suçlar (m.19) ve savaş suçları (m.20) açıkça uluslara-

⁸⁴ ARTICLE 227.

The Allied and Associated Powers publicly arraign William II of Hohenzollern, formerly German Emperor, for a supreme offence against international morality and the sanctity of treaties.

A special tribunal will be constituted to try the accused, thereby assuring him the guarantees essential to the right of defence. It will be composed of five judges, one appointed by each of the following Powers: namely, the United States of America, Great Britain, France, Italy and Japan.

In its decision the tribunal will be guided by the highest motives of international policy, with a view to vindicating the solemn obligations of international undertakings and the validity of international morality. It will be its duty to fix the punishment which it considers should be imposed.

The Allied and Associated Powers will address a request to the Government of the Netherlands for the surrender to them of the ex- Emperor in order that he may be put on trial. (Madde metni için bkz.

<http://net.lib.byu.edu/~rdh7/wwi/versa/versa6.html>, Erişim Tarihi: 8 Şubat 2012.

⁸⁵ Söz konusu sözleşmenin metni ve savaş suçları hakkındaki yargılamalar hakkında detaylı bilgi için bkz. Norman E. Tutorow, War Crimes, War Criminals, War Crimes Trials, An Annotated Bibliography and Source Book, Connecticut 1986, s.456 vd.

⁸⁶ Werle, s.11; Zahar – Sluiter, s.5; Geniş bilgi için bkz. The Tokyo War Crimes Trial, An International Symposium (Edited by C.Hosoya, N.Ando, Y.Onuma ve R.Minear), Japan 1986; Minear, s.6 vd.; Riley, s.9 vd.; Arnold C. Brackman, The Other Nuremberg, The Untold Story of the Tokyo War Crimes Trials, New York 1987, s.33 vd.

rası hukuk suçu olarak kabul edilmişlerdir. Belirtmeliyiz ki, 1991'deki çalışmada, uluslararası suç olarak 12 eylem sayılmıştır⁸⁷.

Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi ile Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesinin, soykırım, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar üzerinde yargı yetkisi bulunmaktaydı. Yukarıda ifade edildiği üzere söz konusu suçlar bakımından her iki mahkemeyi kuran Statüde bazı farklar bulunmaktaydı⁸⁸.

Uluslararası Ceza Mahkemesini kuran Roma Statüsü'nde, Yugoslavya ve Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemelerinin yargı yetkisindeki suçlara barışa karşı suç/saldırı suçu ilave edilmiş ve böylece çekirdek uluslararası suçlar oluşturulmuştur. Çekirdek alana ait olan bu suçları işleyen kişiler doğrudan uluslararası normlara göre yargılanabilir ve cezalandırılabilirler. Bununla birlikte uluslararası suçlar bunlarla sınırlı değildir. Diğer eylemlerden hangisinin uluslararası suç olduğuna ilişkin öğretilerde yer alan ölçütlere müracaat edilmesi gerekecektir.

c. Uluslararası Öğretilerde Uluslararası Suç

re List ve Others davasında Nüremberg Birleşik Devletler Askeri Mahkemesi (the US Military Tribunal at Nuremberg) "uluslararası suç"u şu şekilde tanımlamıştır: "Uluslararası suç, ciddi olarak uluslararası ilginin konusu olarak düşünülen, evrensel olarak suç kabul edilen ve bu nedenden dolayı olağan durumlarda söz konusu eylem üzerinde yargı yetkisi bulunan devletin münhasıran yargı yetkisine terk edilemeyecek eylemlerdir."⁸⁹

Uluslararası hukukun öznesi olarak devletler topluluğu, hukuk, ahlak ve ceza adaleti alanındaki en son gelişmeler ışığında hangi eylemin uluslararası suç olduğunu belirleme yetkisine haizdirler⁹⁰. Devletler topluluğu, zaman zaman oluşturmuş olduğu hukuksal araçlarla hangi eylemlerin uluslararası suç olduğuna açık olarak işaret etmiştir. Örneğin 1996 İnsanlığın Güvenliğine ve Barışa Karşı Suçlar Taslak Kodu ile Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'nde hangi eylemlerin uluslararası suçları oluşturduğu açıkça ifade edilmiştir. Ancak uluslararası suçlar, devletler topluluğu tarafından oluşturulan hukuksal araçlarda ifade edilenlerle sınırlı değildir. Bu aşamada öğretilerde uluslararası suçun kapsamı konusunda yapılan çalışmalar bize yol gösterici olmaktadır.

Öğretilerde bazı yazarlar uluslararası suça ilişkin bir tanım verdikten sonra, hangi eylemlerin uluslararası suçu oluşturduğunu sayma yolu ile belirlemişlerdir. Örneğin *Malekian*, uluslararası suçların tasnifine ilişkin yapmış olduğu bir çalışmada 21 ayrı uluslararası suç belirlemiştir⁹¹.

⁸⁷ Ortega, s.283.

⁸⁸ Cryer, s.116, 117.

⁸⁹ "An international crime is such act universally recognized as criminal, which is considered a grave matter of international concern and for some valid reason cannot be left within the exclusive jurisdiction of the state that would have control over it under ordinary circumstances." (Kriangsak Kittichaisanee, International Criminal Law, Oxford University Press, New York 2001, s.3).

⁹⁰ Kittichaisanee, s.3.

⁹¹ Bu suçlar:

- Saldırı suçu (Aggression)
- Savaş suçları (War crimes)
- Silahların hukuka aykırı kullanımı (The unlawful use of weapons (jus in bello))
- Kölelik (Slavery)
- İnsanlığa karşı suçlar (Crimes against humanity)
- Soykırım (Genocide)

Bassiouni, bir eylemin uluslararası suç olarak tanımlanması konusunda beş ölçüt geliştirmiştir. Yazara göre bu ölçütler;

a. Suç haline getirilen eylemin önemli bir uluslararası yararı etkilemesi ve özellikle uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmesi,

b. Uluslararası toplum tarafından ortak olarak benimsenen değerlere göre kınanan bir eylem olması,

c. Suç haline getirilen eylemin planlanması, hazırlık hareketleri ve icrası en az birden fazla ülkeyi içine alacak şekilde sınır ötesi bir karakter göstermesi veya mağdur veya failerin farklı ulusal kimliklere sahip olması,

d. Uluslararası korunan değerlere veya kişilere zarar vermesi,

e. (a) veya (b)'de belirtilen düzeylere ulaşmayan uluslararası korunan değerleri ihlal etmesidir⁹².

Bassiouni, belirlediği 10 ölçütü⁹³ uluslararası sözleşmelere uygulayarak 281 uluslararası ceza hukuku sözleşmesi belirlemiş ve söz konusu sözleşmeleri temel alarak 28 ayrı uluslararası hukuka aykırı eylem tespit etmiştir. Uluslararası ceza hukuku sözleşmesi olup olmadığının belirlenmesinde uluslararası sözleşmelere uygulanan 10 ölçüt şunlardır;

1. Belirlenen eylemin açık veya zımni bir şekilde suç, uluslararası hukuk suçu veya uluslararası suç olarak belirlenmesi,

2. Yasaklama, önleme, kovuşturma, cezalandırma veya benzeri görev verilme suretiyle eylemin cezai doğasının açıkça belirlenmesi,

3. Belirlenen eylemin suç haline getirilmesi,

4. Kovuşturma görevi veya hakkı verilmesi,

5. Cezalandırma görevi veya hakkı verilmesi,

6. Suçluyu iade etme görevi veya hakkı verilmesi,

7. Kovuşturma veya cezalandırmada işbirliğinde bulunma görevi veya hakkı verilmesi (hukuki yardımlaşma dâhil),

8. Yargı yetkisi prensibi belirlenmesi,

g. Irk ayrımcılığı (Racial discrimination / apartheid)

h. İşkence (Torture)

i. İnsan üzerinde hukuka aykırı tıbbi deney (The crime of unlawful medical human experimentation)

j. Korsanlık (Piracy)

k. Uçak kaçırma (Hijacking)

l. Rehine alma (Taking of hostages)

m. Uluslararası korunan kişilere karşı suçlar (Crimes against internationally protected persons)

n. Terörizm (Terrorism)

o. Uyuşturucu madde suçları (Drug offences)

p. Kültür varlıklarına karşı suçlar (Crimes against cultural property)

q. Doğal çevreye karşı suçlar (Crimes against the natural environment)

r. Deniz ulaşımına ve denizdeki belli tesislere karşı hukuka aykırı eylemler (Unlawful acts against certain establishments on the sea and maritime navigations)

s. Haberleşme (Posta) suçları (Mail offences)

t. Paralarda sahtecilik ve kalpazanlık (Falsification and counterfeiting currency)

u. Müstehcen yayın suçları (Obscene publications offences) (Malekian, s.51, 52).

⁹² Bassiouni, Introduction, s.114, 115.

⁹³ Yazarın 1983 yılındaki çalışmasında ölçüt sayısı 8 olarak belirlenmiştir (Bassiouni, Penal, s.30).

9. Cezai özellikleri bulunan uluslararası ceza mahkemesi veya divanı kurulmasına gönderme yapılması,

10. Üst tarafından verilen emirlerin eylemi hukuka uygun hale getirme olanağının bulunmaması⁹⁴.

Bassiouni belirlemiş olduğu 28 ayrı uluslararası hukuka aykırı olan ve cezai karakteri bulunan eylemi 3 ayrı grup altında değerlendirmiştir⁹⁵. Birinci grupta (international crimes) yer alan eylemler insanlığın barış ve güvenliğini etkilemesi olasıdır veya temel insancıl değerlere karşı eylemlerdir. Birinci grup, devlet eylemlerinden veya devlet yararına politikalar içeren eylemlerden oluşmaktadır. Birinci grupta yer alan eylemler şunlardır⁹⁶:

1. Saldırı suçu (Aggression)
2. Soykırım (Genocide)
3. İnsanlığa karşı suçlar (Crimes against humanity)
4. Savaş suçları (War crimes)
5. Hukuka aykırı silah bulundurma veya yerleştirme (Unlawful possession or use of emplacement of weapons)
6. Nükleer madde hırsızlığı (Theft of nuclear materials)
7. Paralı askerlik (Mercenarism)
8. Irk ayrımcılığı (Apartheid)
9. Kölelik veya köleliğe benzer uygulamalar (Slavery and slave-related practices)
10. İşkence ve aşağılayıcı, insanlık dışı ve zalimce muamele veya ceza (Torture and other forms of cruel, inhuman or degrading treatment or punishment),
11. Hukuka aykırı insan deneyi (Unlawful human experimentation).

İkinci grupta (international delicts) yer alan eylemler uluslararası korunan yararları etkileyen eylemlerdir ve icrası birden fazla devlete veya birden fazla devlete ait mağdura zarar vermektedir. İkinci grupta yer alan eylemler şunlardır⁹⁷:

1. Korsanlık (Piracy)
2. Uçak kaçırma ve uluslararası hava güvenliğine karşı hukuka aykırı eylemler (Aircraft hijacking and unlawful acts against international air safety)
3. Açık denizlerdeki platformların ve deniz ulaşımının güvenliğine karşı hukuka aykırı eylemler (Unlawful acts against the safety of maritime navigation and the safety of platforms on the high seas)
4. Uluslararası korunan personele karşı kuvvet kullanımı ve tehdit (Threat and use of force against internationally protected persons),
5. Birleşmiş Milletler ve yardımcı personele karşı suçlar (Crimes against United Nations and associated personel)
6. Sivil rehine alma (Taking of civilian hostages),
7. Haberleşmenin hukuka aykırı kullanımı (Unlawful use of the mail)
8. Patlayıcı kullanımı (Use of explosives)

⁹⁴ Bassiouni, Introduction, s.115.

⁹⁵ Yazar bu üç grubu international crimes, international delicts ve international infractions olarak isimlendirmektedir.

⁹⁶ Bassiouni, Introduction, s.121.

⁹⁷ Bassiouni, Introduction, s.122.

9. Terörizmin finansmanı (Financing of terrorism)
10. Uyuşturucu madde ve bağlantılı maddelerin hukuka aykırı ticareti (Unlawful traffic in drugs and related drug offences)
11. Organize suçlar (Organized crimes)
12. Ulusal zenginlik hırsızlığı veya ulusal zenginliklerin yok edilmesi (Destruction and / or theft of national treasures)
13. Çevrenin uluslararası korunan unsurlarına karşı hukuka aykırı eylemler (Unlawful acts against certain internationally protected elements of the environment)

Üçüncü grupta (international infractions) yer alan eylemler ise ilk iki gruba girmeyen ancak uluslararası ceza hukuku ihlalleri olan eylemlerdir. Bunlar⁹⁸:

1. Müstehcen maddelerin uluslararası ticareti (International traffic in obscene materials)
2. Sahtekarlık ve kalpazanlık (Falsification and counterfeiting)
3. Uluslararası denizaltı kablolarına hukuka aykırı müdahaleler (Unlawful interference with international submarine cables)
4. Yabancı kamu görevlilerine rüşvet (Bribery of foreign public officials).

Bassiouni, 1980 yılında yayımlanan ve taslak bir uluslararası ceza kanununu içeren çalışmasında uluslararası suç: “*bu Kanunun Özel Bölümünde listelenen veya bir Uluslararası Sözleşmede tanımlanan suç*” şeklinde tanımlamıştır. Yazar, taslak Kanunda 20 adet suç tanımlamıştır⁹⁹. Yazar tarafından belirlenen ve en üst düzeyde uluslararası suç şeklinde nitelediği suçların, si-

⁹⁸ Bassiouni, Introduction, s.123.

⁹⁹ Bu suçlar;

- a. Saldırı suçu (Aggression)
- b. Savaş suçları (War Crimes)
- c. Silahın hukuka aykırı kullanımı (Unlawful Use of Weapon)
- d. Soykırım (Genocide)
- e. İnsanlığa karşı suçlar (Crimes against humanity)
- f. Irk ayrımcılığı (Apartheid)
- g. Kölelik ve benzeri suçlar (Slavery and related crimes)
- h. İşkence (Torture (as a war crime))
- i. Hukuka aykırı tıbbi deney (Unlawful medical experimentation (as a war crime))
- j. Korsanlık (Piracy)
- k. Uluslararası hava haberleşmesi ile ilgili suçlar (Crimes relating to international air communications)
- l. Uluslar arası korunan kişilere karşı kuvvet kullanımı ve tehdit (Threat and use of force against internationally protected persons)
- m. Sivillerin rehine alınması (Taking of civilian hostages)
- n. Haberleşmenin hukuka aykırı kullanımı (Unlawful use of the mails)
- o. Uyuşturucu madde suçları (Drug offences)
- p. Sahtecilik ve kalpazanlık (Falsification and counterfeiting)
- q. Ulusal ve arkeolojik zenginlik hırsızlığı (Theft of national and archeological treasures (in time of war))
- r. Denizaltı kablolarına müdahale (Intererence with submarine cables)
- s. Uluslararası müstehcen yayın ticareti (International Traffic in Obscene publications)
- t. Yabancı kamu görevlilerine rüşvet (Bribery of foreign public officials) (Bassiouni, Draft, s.41, 42)

lahların hukuka aykırı kullanımı eylemi hariç, Uluslararası Ceza Divanının Statüsünde de uluslararası suç olarak belirlendiğini görmekteyiz.

Aynı yazar tarafından 6 yıl sonra yayımlanan başka bir çalışmada ise 22 adet eylem uluslararası suç olarak belirlenmiştir. Yazar söz konusu eylemleri, farklı açılardan tasnife tabi tutmuştur. Yazar tarafından yapılan ilk tasnif, korunan hukuki değerleri esas almıştır. Bu kapsamda 9 farklı korunan hukuki değer altında 22 adet suç düzenlenmiştir. Korunan hukuki değerler; barışın korunması (protection of peace), silahlı çatışma esnasında insanlığın korunması, silahlı çatışmaların düzenlenmesi ve silahların kontrolü (humanitarian protection during armed conflicts, the regulation of armed conflicts, and the control of weapons), temel insan haklarının korunması (protection of fundamental human rights), terör ve şiddete karşı koruma (protection against terror-violence), sosyal yararların korunması (protection of social interest), kültürel yararların korunması (protection of cultural interest), çevrenin korunması (protection of the environment), iletişim araçlarının korunması (protection of communication means) ve ekonomik yararların korunması (protection of economic interests)'dir¹⁰⁰. Önceki çalışmasından farklı olarak yazar bu tasnif-

¹⁰⁰ Yazar tarafından yapılan 9 korunan hukuki değer altındaki suçlar şunlardır:

- a. Barışın korunması (protection of peace)
 - i. Saldırı suçu (aggression)
 - b. Silahlı çatışma esnasında insancıl koruma, silahlı çatışmaların düzenlenmesi ve silahların kontrolü (humanitarian protection during armed conflicts, the regulation of armed conflicts, and the control of weapons)
 - ii. Savaş suçları (war crimes)
 - iii. Silahların hukuka aykırı kullanımı, hukuka aykırı tertibi (unlawful use of weapons; unlawful emplacement of weapons)
- c. Temel insan haklarının korunması (protection of fundamental human rights)
 - iv. İnsanlığa karşı suçlar (crimes against humanity)
 - v. Soykırım (genocide)
 - vi. Irk ayrımcılığı (racial discrimination and apartheid)
 - vii. Kölelik ve benzeri suçlar (slavery and related crimes)
 - viii. İşkence (torture)
 - ix. İnsan üzerinde hukuka aykırı deney (unlawful human experimentation)
- d. Terör hareketlerine karşı koruma (protection against terror-violence)
 - x. Korsanlık (piracy)
 - xi. Uçak kaçırılması (aircraft hijacking)
 - xii. Uluslar arası korunan personele karşı kuvvet kullanımı ve tehdit (threat and use of force against internationally protected persons)
 - xiii. Sivil rehine alınması (taking of civilian hostage)
- e. Sosyal yararların korunması (protection of social interest)
 - xiv. Uyuşturucu madde suçları (drug offences)
 - xv. Uluslararası müstehcen yayın ticareti (international traffic in obscene publications)
 - f. Kültürel yararların korunması (protection of cultural interest)
 - xvi. Ulusal zenginlik hırsızlığı ve ulusal zenginlerin yok edilmesi (destruction and/or theft of national treasures)
 - g. Çevrenin korunması (protection of the environment)
 - vii. Çevresel koruma (Environmental protection)
 - xviii. Nükleer madde hırsızlığı (theft of nuclear materials)
 - h. Haberleşme araçlarının korunması (protection of communication means)
 - xix. Haberleşmenin hukuka aykırı kullanımı (unlawful use of the mails)
 - xx. Denizaltı kablolarına müdahale (interference with submarine cables)
 - i. Ekonomik yararların korunması (protection of economic interests)

leme çalışmasında, nükleer silah hırsızlığı ve çevrenin korunmasını uluslararası suç olarak değerlendirmiştir.

Keenan ve Brown, Tokyo ve Nüremberg yargılamalarını anlattığı 1950 tarihli eserlerinde, uluslararası suçları ifade etmek için uluslararası hukuka karşı suçlar (crimes against international law) ifadesini kullanmış ve eserlerinde saldırı savaşı suçunu (war of aggression)¹⁰¹, suç işlemek için anlaşma (the crime of conspiracy)¹⁰², insanlığa karşı suçları (crimes against humanity)¹⁰³ ve soykırım (genocide)¹⁰⁴ suçunu incelemiştir. Soykırım suçu hariç tutulursa, yazarların uluslararası hukuka karşı suçlar olarak incelediği suçlar, eserin konusunu oluşturan yargılamaların hukuki dayanağı olan Müttefik Kuvvetler Komutanı General Douglas McArthur'un bildirisindeki tasnifleme esas almaktadır.

Werle, uluslararası hukukta bireylerin ceza sorumluluğunu gerektiren tüm suçları, uluslararası hukuk suçları (crimes under international law) başlığı altında toplamaktadır. Yazara göre uluslararası ceza hukuku, uluslararası hukuk suçlarında ceza sorumluluğunu kuran, düzenleyen veya sorumluluk dışı bırakan tüm normları içine almaktadır¹⁰⁵.

Cryer, uluslararası ceza hukukunun anlamı konusunda Schwarzenberger tarafından yapılan altılı ayrıma gönderme yaptıktan sonra uluslararası suçların, sözleşme veya örf-adet hukuku tarafından belirlenen suçlar ile sınıraşan suçların birleşiminden oluştuğunu belirtmektedir¹⁰⁶. Yazar, sözleşme veya örf ve adet hukuku tarafından belirlenen suçların "çekirdek uluslararası suçlar" (core crimes) olarak isimlendirildiğini de belirtmektedir¹⁰⁷.

Cryer tarafından yapılan bu tanımlamalardan, çekirdek suçlar ile sınıraşan suçların, uluslararası suçların iki kategorisini oluşturduğunun yazar tarafından savunulduğu anlaşılmaktadır. Nitekim yazar, bu hususta tam bir belirlilik olmadığını da belirterek, bazı eylemlerin çekirdek suçlar veya sınıraşan suçlar kategorilerinden hangisine denk geldiği konusunda uzlaşımın da bulunmadığını belirtmektedir. Bazı eylemler ise hem çekirdek suç hem de sınıraşan suç olarak değerlendirilebilmektedir. Örneğin işkence, savaş suçu veya insanlığa karşı suç olarak çekirdek suçlar için de düşünülürken, 1984

xxi. Sahtecilik ve kalpazanlık (falsification and counterfeiting)

xxii. Yabancı kamu görevlilerine rüşvet (bribery of foreign public officials).

M. Cherif Bassiouni, *International Crimes: Digest/Index of International Instruments 1815-1985*, USA 1986, s. iv (Bassiouni, *Digest* olarak anılacaktır).

¹⁰¹ Joseph Berry Keenan – Brendan Francis Brown, *Crimes Against International Law*, Washington D.C.1950, s.57.

¹⁰² Keenan – Brendan, s.88.

¹⁰³ Keenan – Brendan, s.113.

¹⁰⁴ Keenan – Brendan, s.162.

¹⁰⁵ Werle, s.26.

¹⁰⁶ Robert Cryer, "The Foundations of International Criminalization", in: M. Cherif Bassiouni, *International Criminal Law*, Vol.I, Third Edition, The Netherlands 2008, s.107.

¹⁰⁷ Cryer, s.107.

tarihli İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi¹⁰⁸ kapsamında ise sınıraşan suç olarak değerlendirilebilmektedir¹⁰⁹.

Cryer, çekirdek suçları tanımlarken uluslararası ceza mahkemelerinin ihdasından önce de söz konusu suçları yargılama konusunda gayretlerin bulunduğu ve söz konusu suçlarda, suç haline getirme işleminin ulusal hukuk düzenlerince değil, uluslararası hukuk düzenince gerçekleştirildiğini ifade etmektedir. Başka bir anlatımla, devletler, söz konusu eylemlerin suç haline getirilmesinde ulusal hukuk düzenlerini aşarak uluslararası hukukun yetkili olduğunu kararlaştırmışlardır¹¹⁰.

Cryer, sınıraşan suçları, uluslararası ilginin yöneldiği suçlar (crimes of international concern) olarak belirtmekte ve bu suçların geniş bir eylem kitesini ifade ettiğine işaret etmektedir. Uluslararası ceza hukuku bakımından, sınıraşan suçlar, uluslararası hukukta doğrudan ceza sorumluluğu yaratılmadığı, ceza sorumluluğunun yaratılması bakımından taraf devletlere yükümlülükler getirildiği suç tipleridir¹¹¹.

Jescheck, herhangi bir eylemin uluslararası suç olarak nitelenebilmesine katkıda bulunabilecek üç ölçüt önermektedir. Buna göre öncelikle ceza normunun doğrudan uluslararası hukuk tarafından yaratılması gereklidir. Ancak ceza normu çok taraflı sözleşmelerle yaratılabileceği gibi, örf ve adet hukukunun da ceza normu yaratabilmesi mümkündür. İkinci olarak mevcut hükümlerin, eylemin uluslararası mahkemeler veya üçüncü devletler tarafından kovuşturulmasına müsaade ediyor olması gereklidir. Başka bir anlatımla eylem, evrensel yargı yetkisi kapsamında bulunmalı, münhasıran bir devletin yargılama yetkisine girmemelidir. Son olarak ceza normunun yarattığı uluslararası durum, devletlerin çoğu tarafından bağlayıcı kabul edilmelidir¹¹².

Karpetz, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü'ne son şeklinin verilmesinden önce 1990'daki bir çalışmasında uluslararası suç kavramına değinmektedir. Yazara göre uluslararası suç olarak nitelenen eylemler, sosyo-politik rejimin niteliğine bakılmaksızın insanlığın ortak faydalarını ihlal etmektedir ve söz konusu suçlarla mücadelenin sözleşmelerin iç hukuka uyarlanması ile mümkündür. Ulusal ceza hukukunu ihlal eden eylemler, yabancılara karşı işlense veya birden fazla ülkenin yargı yetkisine girse bile uluslararası suç olarak kabul edilmezler. Bununla birlikte bu suçların failleri elbette ki ulusal ceza hukukları bakımından sorumludurlar ve devletlerarası geri verme sisteminin işletilmesi ile yargılanmaları ve cezalandırılmaları mümkündür¹¹³.

Karpetz, Nüremberg Statüsü'nün 6'ncı maddesinde yer alan suçların öncelikle uluslararası suç olarak kabul edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu-

¹⁰⁸ İşkence ve Diğer Zalimane, Gayri İnsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, 10 Aralık 1984 tarih ve 39/46 sayılı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu kararıyla kabul edilip imza, onay ve katılıma açılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Sözleşmeyi 25 Ocak 1988 tarihinde imzalamış ve 21 Nisan 1988 tarihinde bir beyan ve bir ihtirazi kayıtla onaylamıştır. 3441 sayılı Onay Kanunu 29 Nisan 1988 gün ve 19799 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

¹⁰⁹ *Cryer*, s.108.

¹¹⁰ *Cryer*, s.108.

¹¹¹ *Cryer*, s.109; ayrıca bkz. Neil Boister, "Transnational Criminal Law?", *European Journal of International Law*, 14, 2003, s.962.

¹¹² H. Jescheck, "International Crime", in: *Encyclopedia of Public International Law* (ed. Rudolf Bernhardt), Vol. II, 1992, 1119-1120; ayrıca bkz. Mayeul Hiéramente, "The Myth of 'International Crimes': Dialectics and International Criminal Law", *Goettingen Journal of International Law* 3 (2011) 2, s.556.

¹¹³ Karpetz, s.330.

nun yanı sıra, 6'ncı maddede ifade edilmeyen ama uluslararası toplumun ortak değerlerini ihlal edecek nitelikteki saldırı suçu, ekolojik hayatın yok edilmesi (ecocide), ırk ayrımcılığı suçlarının da Nüremberg yargılamalarından günümüze kadar ortaya çıkan yeni uluslararası suç tipleri olduğunu belirtmektedir¹¹⁴.

Cryer – Friman – Robinson – Wilmshurst, uluslararası suça ilişkin üç farklı tasnifleme yapmaktadır. Buna göre öncelikle suç ile korunan hukuksal değer, tek bir devlete değil de tüm uluslararası topluma ait ise, eylem uluslararası hukuk tarafından korunan temel değerleri ihlal ediyor ise uluslararası suç söz konusudur. Ancak yazarlar, uluslararası hukuk tarafından yaratılan ve düzenlenen eylemlerin somut olarak ifade etmenin zorluğunu da belirtmektedirler¹¹⁵. Uluslararası suç belirlenme konusundaki ikinci yaklaşım ise suçun icrasına bir devlete ait resmi görevlilerin karışmasıdır. Örneğin saldırı suçu, yüksek düzeydeki devlet görevlileri tarafından işlendiğinden, bir devlete ait resmi görevlilerin karıştığı suçtur. Bunun yanı sıra savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar da, çoğu zaman devlete ait resmi görevliler tarafından işlenirler. Ancak yazarlar haklı olarak bu bakış açısını, uluslararası ceza hukukunun bireylerin ceza sorumluluğuna ilişkin prensipleri geliştirdiğini ve uluslararası suçları bu bakış açısından tanımlamanın hatalı olacağını da belirtmektedirler¹¹⁶. Yazarlar üçüncü ölçüt olarak, ulusal hukukun aracılığı olmaksızın, uluslararası hukukun bizzat kendisi tarafından oluşturulan suçları uluslararası suç olarak değerlendirmektedirler. Nüremberg Mahkemesi'nin ara kararına gönderme yapan yazarlar, uluslararası hukukun bireylerin ceza sorumluluğunu gerektirecek normlar yaratabileceğini belirtmekte ancak bu ölçütün de hangi suçun uluslararası hukuk tarafından yaratıldığı konusunda gereksiz bir tartışmaya yol açacağını da eleştiri olarak getirmektedirler¹¹⁷.

Cassese, uluslararası suçları; *“ilgili bireyin ceza sorumluluğunu gerektiren uluslararası kuralların ihlali”* olarak tanımlamaktadır. Yazara göre uluslararası suçtan bahsedebilmek için öncelikle uluslararası örf ve adet hukuku kurallarının ihlali gereklidir. Sözleşme hükümlerinin ihlali, ancak sözleşmenin örf ve adet hukukunu tedvin etmesi, belirtmesi veya formülasyonuna katkıda bulunması durumunda uluslararası suç olarak nitelenecektir. İkinci olarak ihlal edilen kuralların, uluslararası toplumun tümü tarafından önemli olarak addedilen değerleri korumayı amaçlaması ve bireyleri ve devletleri bağlaması gereklidir. Söz konusu suçların önlenmesinde evrensel bir fayda bulunması da, eylemin uluslararası suç niteliğinin tespitinde bir ölçüt olarak gereklidir. Son olarak, failin de jure veya de facto devlet görevlisi olması durumunda, adına hareket ettiği devlet, ceza veya medeni hukuk bakımından herhangi bir bağışıklık bulunduğu savını ileri sürme durumu söz konusu olmayacaktır¹¹⁸.

Cassese yukarıda verilen ölçütler kapsamında savaş suçları, insanlığa karşı suçlar, soykırım suçu, işkence, saldırı suçu ve terörizmin bazı türlerini uluslararası suç olarak nitelendirmektedir. Yazar, uluslararası öğretilerde bazı yazarların uluslararası suç olarak nitelemesine rağmen korsanlık, uyuşturucu ve psikotrop madde ticareti, hukuka aykırı silah ticareti, nükleer madde kaçakçılığı ve suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama eylemlerini uluslararası suç olarak değerlendirmemektedir. Yazara göre; korsanlık eylemleri tüm topluluğun değerlerini korumak için cezalandırılmamaktadır. Aynı zamanda

¹¹⁴ Karpetz, s.331, 332.

¹¹⁵ Cryer – Friman – Robinson – Wilmshurst, s.4.

¹¹⁶ Cryer – Friman – Robinson – Wilmshurst, s.5.

¹¹⁷ Cryer – Friman – Robinson – Wilmshurst, s.5.

¹¹⁸ Cassese, s.23, 24.

tüm devletler korsanlık eylemlerinin faillerini, müşterek menfaatlerini korumak için yakalama ve yargılama yetkisine haizdirler. Bu gerekçelerle korsanlık uluslararası suç olarak kabul edilmemiştir. Uyuşturucu ve psikotrop madde ticareti, hukuka aykırı silah ticareti, nükleer madde kaçakçılığı ve suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama eylemleri uluslararası sözleşmeler ve uluslararası organizasyonların kararları ile düzenleme altına alındığından, bu alanda ceza normu yaratan bir örf ve adet hukuku oluşmadığından, bu eylemlerin devletlere karşı işlenen eylemler olmasından dolayı uluslararası suç olarak nitelenmemiştir. Yazar ayrıca ırk ayrımcılığı eylemlerini, 30 Kasım 1973 tarihli Sözleşme¹¹⁹ ile düzenlenmesine rağmen, uluslararası suç olarak kabul edilebilecek örf ve adet hukuku normlarının oluşmamasından dolayı uluslararası suç olarak değerlendirmemektedir¹²⁰.

Cassese'nin uluslararası suça ilişkin ölçütlerinde, tüm uluslararası sözleşmelerle düzenlenmiş eylemleri uluslararası suç olarak nitelenmemesi, sözleşme hükümlerinin örf ve adet hükmü haline gelmesini araması diğer bazı yazarlardan ayrıldığı noktadır. Nitekim yazarın bu tespiti ile uluslararası suçların kapsamı daralmakta ve sınıraşan suçlar (transnational crime) kavramı anlam kazanmaktadır.

Köchler, yukarıda belirtilen uluslararası suç tanımlarına farklı bir görüş sergilemektedir. Yazara göre, uluslararası suçlar, sınıraşan suçlardan ayrıdır. Uluslararası suçlar, "dünya toplumuna karşı işlenmiş suçlar"dır. Bu şekilde yapılan bir tanımlamaya; savaş suçları, insanlığa karşı suçlar, soykırım, barışı ve dünya düzenini tehdit eden suçlar ve ciddi insan hakları ihlalleri girmektedir. Ayrıca "uluslararası terörizm" de yazar tarafından bu listeye dâhil edilmektedir¹²¹.

Uluslararası ceza hukuku öğretisinde temel olarak uluslararası suçlar, uluslararası örf ve adet hukuku kuralları veya sözleşmeler ile yasaklanan eylemler olarak anlaşılmaktadır. Çoğunlukla uluslararası suçlar iki başlık altında incelenmektedir. Bu başlıklar yazarlara göre farklı olsa da birinci başlık altında, çekirdek suçlar da dâhil olmak üzere uluslararası bir ceza normu ile yasaklanan eylemler incelenmektedir. İkinci başlıkta ise, uluslararası bir sözleşme ile devletlere önleme, soruşturma, kovuşturma ve cezalandırma yükümlülüğü getiren eylemler yer almaktadır.

d. Türk Ceza Hukuku Öğretisinde Uluslararası Suç

Türk ceza hukuku öğretisinde de uluslararası suçlar, uluslararası öğretiye paralel olarak incelenmektedir. Bu kapsamda farklı isimler altında incelense de, uluslararası ceza normu tarafından cezalandırılan ve özellikle çekirdek suçları kapsayan suçlar uluslararası suçların birinci kısmını oluşturmaktadır. İkinci olarak ise uluslararası sözleşmelerle devletlere önleme, soruşturma, kovuşturma ve cezalandırma yükümlülüğü getirilen suçlar ise uluslararası suçların ikinci kısmını oluşturmaktadır.

Tezcan - Erdem - Önok, "uluslararası toplumun huzur ve düzenini bozduğu için uluslararası toplumu bir bütün olarak mağdur" eden eylemleri uluslararası suç olarak nitelenmektedir. Yazarlar, uluslararası suçları; uluslararası hukuk suçları ve diğer uluslararası suçlar olarak ikiye ayırmaktadırlar. Uluslararası hukuk suçları, uluslararası hukuk tarafından doğrudan ceza sorumlu-

¹¹⁹ International Convention on the Suppression and the Punishment of the Crime of Apartheid, Sözleşmenin İngilizce metni için bkz. <http://www.oas.org/dil/1973>, Erişim Tarihi: 3 Şubat 2012.

¹²⁰ Cassese, s.24, 25.

¹²¹ Köchler, s.70.

luğunu icap ettiren ve uluslararası hukukun doğrudan ihlal eden eylemlerdir. Uluslararası hukuk suçları, örf ve adet hukuku veya sözleşme ile norm haline getirirler ve uygulanması bakımından ulusal ceza kanunlarında düzenlenmeye ihtiyaç duymazlar¹²².

Tezcan – Erdem – Önok, günümüze kadar oluşturulmuş olan uluslararası ceza mahkemelerinin statülerinde yer alan soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçlarını, uluslararası hukuk suçları içinde temel (çekirdek) uluslararası suçlar olarak nitelendirmektedirler. Temel uluslararası suçların haricinde, işkence gibi emredici (jus cogens) nitelikte bir uluslararası hukuk kuralı haline gelmiş uluslararası hukuk suçlarının da mevcudiyetine işaret edilmektedir¹²³.

Tezcan – Erdem – Önok, diğer uluslararası suçları, “uluslararası sözleşmelerle yasaklanan, fakat cezalandırma süreci ilgili ulusal devletlere bırakılan suçlar” şeklinde tanımlamaktadırlar. Söz konusu suçlar, “ulusal sınırları aşan, birçok devletin ulusal hukukunu çiğneyen ve başka ülkeler üzerinde de etki doğuran” suçlardır. Yazarlar tarafından da haklı olarak ifade edildiği üzere bu suçlar, uluslararası öğretideki sınıraşan suçlar (transnational crime) kavramı içinde mütalaa edilebilecek eylemlerdir¹²⁴.

Yenidünya, uluslararası suçları, uluslararası kamu düzenini ihlal eden eylemler olduğunu ifade etmektedir. Yazar, insan ticareti suçunu inceleyen çalışmasında, insan ticareti suçunun Roma Statüsü’nde “uluslararası hukuk suçu” veya “gerçek anlamda uluslararası suç” olarak nitelenmemesinden hareket etmekte ve sözleşmelerle düzenlendiği için “diğer uluslararası suçlar” veya “iç hukuka dayalı yabancılık unsuru taşıyan uluslararası suçlar” içinde mütalaa edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Yazarın bu ifade tarzından, uluslararası suçları Tezcan – Erdem – Önok gibi ikiye ayırdığı ve aynı esaslarda benimsediği anlaşılmaktadır¹²⁵.

Zafer, uluslararası ceza hukukunu, hem uluslararası kamu düzenine ilişkin sorunları hem de ulusal hukuklarda suç olarak tanımlanan eylemlerin yabancılık unsuru taşınması nedeniyle ortaya çıkan sorunları ele alan hukuk dalı olarak geniş yorumlamaktadır. Yazar bu yorumuyla, Schwarzenberger’in ifade ettiği uluslararası ceza hukukunun altı farklı anlamını da benimsemektedir. Yazar, uluslararası suçları da “geniş anlamda uluslararası suçlar” ve “dar anlamda uluslararası suçlar” olarak ikiye ayırmaktadır. “Geniş anlamda uluslararası suçlar” kapsamında bir devletin iç sorunu olmaktan çıkan, sınır aşan özelliğe sahip olan göçmen kaçakçılığı, uyuşturucu ve insan ticareti, uçak kırım gibi eylemleri değerlendirmektedir. Uluslararası barış ve ilişkilere zarar veren savaş suçları, soykırım ve insanlığa karşı suçlar ise yazar tarafından “dar anlamda uluslararası suçlar” olarak nitelendirilmektedir¹²⁶.

Özgenç, uluslararası suça ilişkin bir tanım vermemekle beraber, eserinin Dördüncü Bölümünü “Milletlerarası Ceza Hukuku” konusuna ayırmıştır. Bu bölüm altında ise ceza hukukuna ilişkin Türk kanunlarının uygulama alanı, yabancı kanunun göz önünde bulundurulması ve geri verme konularını incelemektedir. Yazarın bu tasnif şekliyle, milletlerarası ceza hukukunu, ulusal

¹²² Durmuş Tezcan – Mustafa Ruhan Erdem – R. Murat Önok, Uluslararası Ceza Hukuku, Ankara 2009, s.40.

¹²³ Tezcan – Erdem – Önok, s.42-44.

¹²⁴ Tezcan – Erdem – Önok, s.45.

¹²⁵ Ahmet Caner Yenidünya, İnsan Ticareti Suçu (TCK.m.80), Ankara 2007, s.38 vd.

¹²⁶ Hamide Zafer, Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75, 1. Baskı, İstanbul 2010, s.43-45.

ceza hukukunun uluslararası cephesine münhasır kıldığı, uluslararası hukukun ceza cephesine ilişkin bir değerlendirmede bulunmadığı anlaşılmaktadır¹²⁷.

Özbek – Doğan, uluslararası suçu, uluslararası kamu hukukunca doğrudan doğruya şahsi ceza sorumluluğunu gerektiren ve uluslararası hukukun doğrudan ihlali dolayısıyla suç teşkil eden fiiller olarak tanımlamaktadırlar. Uluslararası suçtan bahsedebilmek için örf veya adet hukuku veya sözleşme ile tesis edilmiş bir normdan bahsedilmesinin gerekli olduğu ifade edilmiştir. Yazarlar, Roma Statüsü'nde yer alan suçların uluslararası suç olduğunu belirtmiş ancak uluslararası suçların burada sayılanlarla sınırlı olmadığını da ifade etmişlerdir. Yazarların tanımlamalarından, uluslararası suç ile sadece "uluslararası hukuk suçları" kastettikleri, diğer uluslararası hukuk suçları veya sınıraşan suçları ise uluslararası suç kapsamında değerlendirmedikleri anlaşılmaktadır¹²⁸.

Halatçı, uluslararası suçları, koruduğu hukuki değerine kime ait olduğu noktasından hareketle tanımlamakta ve suç ile korunan hukuki değerine uluslararası topluluğa ait olması durumunda uluslararası suç niteliği taşıyan bir eylemin varlığından söz edilebileceğini belirtmektedir. Yazar, uluslararası ceza mahkemelerinin statülerinde düzenlenen suçların uluslararası suç olduğunu belirtmekle birlikte deniz haydutluğu, uçaklara saldırı ve uçak kaçırma, köle ticareti, uyuşturucu kaçakçılığı ile terörizm gibi statülere dâhil edilmeyen uluslararası suçların bulunduğunu da ifade etmektedir¹²⁹.

e. Türk Ceza Kanunu'nda Uluslararası Suçlar

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitabının Birinci Kısmı "Uluslararası Suçlar" başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında iki bölüm düzenlenmiş olup, birinci bölümde soykırım ve insanlığa karşı suçlar yer almaktadır¹³⁰. İkinci bölümde ise göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçları düzenleme altına alınmıştır¹³¹.

¹²⁷ İzzet Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 3. Bası, Ankara 2008, s.747 vd.

¹²⁸ Veli Özer Özbek, Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Anlamı (Açıklamalı – Gerekçeli – İçtihatlı), Cilt 2, Ankara 2008, s. 74-75.

¹²⁹ Ülkü Halatçı, "Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisini Kullanabilmesinin Önkoşulları", Uluslararası Hukuk ve Politika, C.:I, No.:3, 2005, s.60, 61.

¹³⁰ "Öncelikle belirteceğimiz nokta, 12.5.2004 tarihli Adalet Alt Komisyonunca kabul edilen metinde, Tasarı m.79'da soykırım suçuna yer verildikten sonra, m.80'de 'insanlığa karşı diğer suçlar' denilmiş olmasıydı. Böylece, soykırım da, insanlığa karşı suçlardan biriymiş gibi bir sonuç çıkmaktaydı ki, bugün gelinen noktada soykırım suçunun artık bağımsız ve ayrı bir suç tipi olduğu kabul edilmiştir. Meclisçe kabul edilen metinde bu aksaklık giderilmiştir." (Tezcan – Erdem – Önok, s.48).

¹³¹ Diğer ülkelerde uluslararası suçların düzenlenme şekli için bkz. Richard J. Wilson, "Prosecuting Pinochet: International Crimes in Spanish Law", 21 Hum. Rts. Q., 1999, s.927 vd.; Mohamed M. El Zeidy, "Egypt and Current Efforts to Criminalize International Crimes", 5 Int'l Crim. L. Rev., 2005, s.247 vd.; Joanna Kyriakakis, "Australian Prosecution of Corporations for International Crimes", 5 J. Int'l Crim. Just., 2007, s.809 vd.; A. Mark Weisburd, "International Crimes of States: The Decay of an Idea", 23 Polish Y.B. Int'l L., 1997-1998, s.51 vd.; Pablo F. Parenti, "The Prosecution of International Crimes in Argentina", International Criminal Law Review 10, 2010, s.491-507; José Luis Guzmán Dalbora, "The Treatment of International Crimes in Chilean Jurisprudence: A Janus Face", International Criminal Law Review 10, 2010, s.535 – 547; Dino Carlos Caro Coria, "Prosecuting International Crimes in Peru", International Criminal Law Review 10, 2010, s.583 – 600; Alejandro Aponte Cardona, "Criminal Prosecution of International Crimes: The Colombian Case",

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda uluslararası suçlar şeklinde ayrı bir başlık altında yer almamaktaydı. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda uluslararası suçlar başlığı altında yer alan göçmen kaçakçılığı¹³² ve insan ticareti suçları¹³³, 765 sayılı Kanun'a 3 Ağustos 2002 tarih ve 4771 sayılı Kanun'un 2'nci maddesi ile eklenmiştir.

Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Statüsünde de düzenlenen ve çekirdek uluslararası suçları oluşturan suçlardan soykırım ve insanlığa karşı suçların TCK'da düzenlenmesine karşın savaş suçları ve saldırı suçu düzenlenmemiştir. Kanun'un gerekçelerinde niçin düzenlenmediğine ilişkin bir açıklama da yer almamaktadır.

5237 sayılı TCK'nın kanunlaştırma sürecinde halen saldırı suçunun net bir tanımı yapılamamıştı. Suçun unsurlarına ilişkin net bir tanımın bulunmamasından dolayı açıklılık ve belirlilik gibi ölçütleri taşıması gereken ulusal ceza kanununda yer almamasının isabetli olduğu değerlendirilmiştir¹³⁴. Ancak uluslararası örf ve adet hukuku tarafından kapsamı uzun bir tarihsel süreç sonunda belirlenen savaş suçlarının Türk ceza mevzuatında yer almaması¹³⁵ bir eksiklik olarak nitelendirilmektedir¹³⁶. Nitelenen bu eksikliğe rağmen, savaş suçlarının Türk Ceza Kanunu yerine Askeri Ceza Kanunu'nda düzenlenmesinin sistematik açıdan yerinde olacağı da ifade edilmektedir¹³⁷.

Yukarıda izah edildiği üzere uluslararası suç, uluslararası örf ve adet hukuku veya sözleşmelerle suç haline getirilen eylemlerle, sözleşmelerle belirlenen esaslar dâhilinde ulusal hukuklarca cezalandırılan eylemleri kapsamaktadır. Bu noktadan hareketle, TCK'nın "Uluslararası Suçlar" başlıklı Birinci Kısımın Birinci Bölümü'nde düzenlenen soykırım ve insanlığa karşı suçlar, UCM Statüsü'nde düzenlenen ve çekirdek alanı oluşturan suçlar olduğundan uluslararası suç başlığı altında değerlendirilmesi isabetlidir. Birinci Kısımın İkinci Bölümü'nde düzenlenen göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti suçları ise çekirdek alan dışında kalmasına rağmen uluslararası sözleşmelerle ulusal hukuklarca yaptırım altına alınması kararlaştırılan suçlar olduğundan dolayı geniş anlamda uluslararası suç kavramı altında değerlendirilebilecektir.

Belirtmeliyiz ki, uluslararası sözleşmelerle iç hukuklar tarafından yaptırım altına alınan ve bu bakımdan geniş anlamda uluslararası suç olarak de-

International Criminal Law Review 10, 2010, s.549 – 569; Mark Klamburg, "International Criminal Law in Swedish Courts: The Principle of Legality in the Arklöv Case", International Criminal Law Review 10, 2010, s.395-409.

¹³² 12-13 Aralık 2000 tarihlerinde Palermo'da düzenlenen konferansta kabul edilen Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol'ün imzalanmasından sonra TCK'na eklenmiştir. Protokol, 30 Ocak 2003 tarih ve 4803 sayılı Kanunla iç hukuka aktarılmıştır.

¹³³ 12-13 Aralık 2000 tarihlerinde Palermo'da düzenlenen konferansta kabul edilen "Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol'ün imzalanmasından sonra TCK'na eklenmiştir. Protokol, 30 Ocak 2003 tarih ve 4804 sayılı Kanunla iç hukuka aktarılmıştır.

¹³⁴ Turhan, s.9; Tezcan – Erdem – Önok, s.48.

¹³⁵ Çok sayıda seçimlik hareketi içeren savaş suçlarından, bazı hareketlerin Askeri Ceza Kanunu'nda düzenlendiği görülmektedir. Örneğin Askeri Ceza Kanunu'nun Üçüncü Babının Yedinci Faslında düzenlenen eylemlerden bazılarını aynı zamanda uluslararası suç olarak değerlendirmek mümkündür.

¹³⁶ Turhan, s.9; Tezcan – Erdem – Önok, s.48, 49.

¹³⁷ Turhan, s.9; Aslan, Savaş Suçları, s.294.

ğerlendirilen bazı eylemler, Türk kanun koyucusu tarafından uluslararası suçlar başlığı altında değil, suç ile korunan hukuki menfaate göre ilgili yerde düzenlenmiştir. Örneğin uyuşturucu madde suçları uluslararası sözleşmelerle düzenlenen ve uluslararası ceza hukuku öğretisi tarafından uluslararası suç olarak kabul edilen suçlardandır. Türk kanun koyucusu uyuşturucu madde suçlarını, uluslararası suçlar başlığı altında değil “Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar” başlığı altında düzenlemeyi tercih etmiştir. İfade edelim ki bu tercihin hatalı olduğunu söylemek de mümkün değildir. Zira verdiği zararlar bakımından ulusal sınırları aşarak, uluslararası toplumda zararlı etkilerini doğuran eylemler gün geçtikçe artmaktadır. Bu tür eylemlerle mücadele için uluslararası sözleşmelerle düzenleme yönünde uluslararası toplumdaki eğilimi de dikkate aldığımızda, uluslararası suç başlığı altında düzenlenecek ve farklı hukuki menfaatleri ihlal eden eylemlerin sayısı artacaktır.

TCK'nın 13'üncü maddesinde herhangi bir kimse tarafından yabancı ülkede işlenmesi halinde Türk kanunlarının uygulanacağı bazı suçların sayıldığı görülmektedir. Söz konusu suçların bazıları soykırım ve insanlığa karşı suçlar gibi uluslararası suçların çekirdek alanına ait suçlar iken, bazıları da sözleşmelerle ulusal hukuklara yasaklama, önleme, soruşturma ve kovuşturma yükümlülüğü getirilen suçlardır. Türk ceza hukuku öğretisinde, TCK'nın 13'üncü maddesinde devleti korumayı amaçlayan yargı yetkisinin yanı sıra evrensel yargı yetkisinin düzenlendiğine ilişkin uzlaşma mevcuttur¹³⁸. Evrensel yetki, devletlerin; suçun işlendiği yer, fail veya mağduru dikkate almaksızın, sadece suçun doğasına dayanarak ceza yargılaması yapma yetkisini ifade etmektedir¹³⁹. Uluslararası suç ile evrensel yetki kuralları arasında bir bağlantının bulunduğu açıktır. Zira evrensel yetki kuralları, çoğunlukla birden fazla devletin veya uluslararası toplumun hukuki menfaatlerinin ihlali halinde yetkiyi düzenlemektedir. Bazı yazarlar da¹⁴⁰, bu bağlantıdan dolayı evrensel yetki içinde düzenlenmiş olmasını, uluslararası suçu belirleyen ölçütlerden biri olarak görmüştür. Belirtmeliyiz ki, evrensel yetkiye ilişkin düzenlemeler ulusal kanun koyucularınca yapılmaktadır. Ancak ulusal kanun koyucuları, söz konusu düzenlemeleri yaparken uluslararası sözleşmelerle yükledikleri taahhütleri yerine getirmektedir. Uluslararası sözleşmelerle devletlere önleme, yasaklama, soruşturma ve kovuşturma yükümlülüğü getirilen suçları, geniş anlamda uluslararası suç olarak değerlendirdiğimizden dolayı, evrensel yetkiye giren suçların birçoğunun aslında geniş anlamda uluslararası suç kavramı altında mütalaa edilmesi gerekeceği ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda, 13'üncü maddenin 1'inci fıkrasında yer alan suçlara baktığımızda, (b) bendi altında düzenlenen Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (m.302-308), Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (m.309-316), Milli Savunmaya Karşı Suçlar (m.317-325), Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (m.326-339) ve Yabancı

¹³⁸ Mehmet Emin Artuk – Ahmet Gökçen – Ahmet Caner Yenidünya, *Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş 4. Baskı*, Ankara 2009, s.1065 vd; Nevzat Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Ankara 2009, s.72; Zeki Hafızoğulları, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2008, s.40; Mahmut Koca – İlhan Üzülmaz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı*, Ankara 2010, s.889 vd.; Zafer, s.466; Özgenç, s.767; Nur Centel – Hamide Zafer – Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu ile İlgili Mevzuata Göre Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası, İstanbul 2006, s.141; Demirbaş, 13'üncü maddeyi “gerçeklik ve korunma ilkesi” başlığı altında değerlendirmektedir (Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Ceza Kanunu'na Göre Gözden Geçirilmiş 5. Bası*, Ankara 2007, s.164).

¹³⁹ Sinan Kocaoğlu, “Evrensel Yetki”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.:60, 2005, s.192.

¹⁴⁰ Jescheck, s.1119-1120.

Devletlerle Olan İlişkilere Karşı Suçlar (m.340-345) hariç olmak üzere diğer suçların uluslararası ceza hukuku öğretisince uluslararası suç niteliğine değinilen suçlardan olduğu görülmektedir. Zaten hariç tuttuğumuz suçlar da, evrensellik ilkesi kapsamında değil, devleti koruma ilkesi kapsamında 13'üncü maddede yer alan suçlardır¹⁴¹.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Uluslararası suç kavramı; örf ve adet hukuku kuralı veya sözleşme ile oluşturulan bir uluslararası ceza normu tarafından yaratılan suçları veya uluslararası sözleşmelerle, uluslararası toplumun korunan menfaatlerini ihlal ettiğinden dolayı önleme, kovuşturma, kovuşturma ve cezalandırma görevi ulusal hukuk sistemlerine verilen suçları ifade etmektedir¹⁴².

Uluslararası suç, bireylerin uluslararası hukukta ceza sorumluluğu ile paralel bir gelişim süreci izlemiştir. Özellikle II'nci Dünya Savaşı sonrası kurulan uluslararası askerî mahkemeler, uluslararası suçların kapsamını belirlemeye yardımcı olmuşlardır. Yugoslavya, Ruanda ve nihayet kalıcı bir mahkeme

¹⁴¹ Centel – Zafer – Çakmut, s.141; Koca – Üzülmez, s.90.

¹⁴² “Uluslararası suç, uluslararası hukuka aykırı olan ve kovuşturulması uluslararası planda öngörülen suç olarak tanımlanmaktadır.” (Köksal Bayraktar, “Soykırım Suçu”, Av.Dr.Şükrü Alpaslan Armağanı, İstanbul 2007, s.271); “Uluslararası suçlar kavramı ile uluslararası hukuka aykırı olan ve uluslararası sözleşmelerle kovuşturulması kabul edilen suçlar anlaşılmaktadır” (Faruk Turhan, “Yeni Türk Ceza Kanunu’na Göre Uluslararası Suçların Cezalandırılması”, HPD, S.:3, Nisan 2005, s.9); “Adet veya Sözleşme ile tesis edilen uluslararası norm aracılığıyla suç haline getirilen davranış tiplerine uluslararası suç denir” (Özbek, s.74); Öğretide bir çalışmasında Aksar, uluslararası suça ilişkin bir tanım vermemekle beraber, uluslararası suçları ve muhakeme kurallarını esas alan uluslararası ceza hukukunu, savaş hukuku ile aynı anlamda kullanmıştır. (Yusuf Aksar, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Ceza Usul Hukuku, Ankara 2003, s.18, Aksar, Uluslararası..., olarak anılacaktır.); Benzer bir tanım için bkz. Roger S. Clark, “Countering Transnational and International Crime: Defining the Agenda”, Hume Papers on Public Policy, Vol.6, Issue: 1-2, 1998, s.20; “Uluslararası suç teşkil eden eylemler doktrinde genel olarak ikili bir ayırım altında incelenmektedir. Devlet ajan ve organlarının suç teşkil eden eylemleri, Uluslararası Ceza Hukuku disiplininin (Droit International Pénal); “Yabancılık Unsuru” taşıyan ve suç oluşturan eylemler ise, Ceza Uluslararası Hukuku (Droit Pénal International) disiplininin konusunu oluşturmaktadır” (M. Fatih Çınar, Uluslararası Ceza Mahkemelerinin Gelişimi Işığında Uluslararası Ceza Divanı, Çanakkale 2004, s.1); “Uluslararası Ceza Hukuku Suçları: Uluslararası Hukukta doğrudan doğruya ceza sorumluluğuna gerektiren eylemler olarak nitelendirilmekte ve devletlerin cezai sorumluluğu olarak ortaya çıkmaktadır. (Esat Arslan, “1915 Yılı Olaylarının Soykırım Suçu ve İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar Bakımından Değerlendirilmesi, Yeni Türk Ceza Yasası’nda Yapılan Hatalar”, Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt: 1, No.:4, 2005, s.20); UCM Statüsü’ne niçin dört adet suçun dahil edildiği ancak uluslararası nitelik gösteren diğer suçların kapsam dışı bırakıldığı konusunda bkz. Lyal S. Sunga, “The Crimes within the Jurisdiction of the International Criminal Court (Part II, Articles 5-10)”, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, Vol.:6, No.:4, 1998, s.61 vd.; Uluslararası suç (international crime) ve sınıraşan suç (transnational crime) şeklinde bir ayırımın da bulunduğu bazı yazarlar tarafından ifade edilmiştir. Buna göre uluslararası suç, uluslararası toplumun uluslararası hukuk tarafından desteklenen bir müeyyide ile karşıladığı eylemleri ifade ederken; sınır aşan suç, uluslararası suçu da içine alacak şekilde bir ülke sınırını aşan uygulamaları ele alan konularla uğraşmaktadır. (Clark, s.20 vd.); “Uluslararası suç, tüm uluslararası toplum tarafından önemli olduğu kabul edilen değerleri koruma amacıyla olan uluslararası örf ve adet kurallarının ihlalidir.” (Paola Konge, “International Crimes & Child Soldiers”, 16 Sw. J. Int’l L., 2010, s.43).

olan Uluslararası Ceza Mahkemelerini kuran statülerde çekirdek uluslararası suçların çerçevesi oluşturulmuştur.

Gerek ulusal ve gerekse uluslararası ceza hukuku öğretisi uluslararası suçları iki bölüm halinde incelemiştir. Birinci bölümde, cezalandırma yetkisinin uluslararası ceza normundan kaynaklandığı ve çekirdek suçları da kapsayan suçlar bulunmaktadır. Bu suçlara; çekirdek uluslararası suçlar, uluslararası hukuk suçları, uluslararası hukuka karşı suçlar gibi değişik isimler verilebilmektedir. İkinci bölümde ise uluslararası bir sözleşme ile devletlere önleme, soruşturma, kovuşturma ve cezalandırma görevi verilen suçlar bulunmaktadır. Bu suçlara ise uluslararası hukuka karşı işlenen diğer suçlar denmektedir. Sınraşan suçların, çoğunlukla uluslararası suçları oluşturan iki parçadan birisi kapsamında değerlendirilmesine karşılık, bazı yazarlarca uluslararası suçların dışında da değerlendirildiği görülmektedir¹⁴³.

Uluslararası suçlar TCK'nın İkinci Kitabının Birinci Kısımında Bir ve İkinci Bölümde düzenlenmiştir. Birinci Bölümde, çekirdek suçlardan soykırım suçu ve insanlığa karşı suçlar düzenleme altına alınırken, saldırı suçu ve savaş suçları TCK'na alınmamıştır. İkinci Bölümde ise uluslararası hukuka karşı işlenen diğer suçlardan göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti düzenlenmiştir.

Çekirdek alana ait suçlardan saldırı suçunun TCK'da düzenlenmemesi, kanunlaşma sürecinde söz konusu suçun uluslararası ceza hukukunda net olarak tanımlanmaması noktasında haklı görülmesi gereklidir. Ancak savaş suçlarının gerek TCK'da, gerekse de AsCK'da net bir şekilde düzenlenmemiş olması Türk ceza hukuku mevzuatı yönünden bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk kanun koyucusu, uluslararası sözleşmelerle devletlere suç haline getirme, soruşturma ve kovuşturma yükümlülüğü yüklenen insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı hariç diğer uluslararası hukuk suçlarını, korunan hukuki menfaate göre ilgili bölümde düzenlemeyi tercih etmiştir.

Ancak korunan hukuki menfaate göre ilgili bölümde yapılan düzenleme ırk ayrımcılığı, zulmetme ve kölelik gibi bazı uluslararası suçlar bakımından birebir değildir. Türk kanun koyucusu söz konusu suçları iç hukukunda düzenlerken farklılık yaratmıştır¹⁴⁴.

KAYNAKÇA

Acer, Yücel, "Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu Kavramının Temel Unsurları: Tanım Çalışmaları ve Yansımaları", Uluslararası Hukuk ve Politika, C.:I, No.:3, 2005.

Adam Roberts – Richard Guelff, Documents on the Laws of War, Third Edition, Oxford University Press, 2002.

Akipek, İlhan, Devletler Hukuku, 1. Kitap, 3. Bası, Ankara Tarihsiz.

Aksar, Yusuf, "The Transfer of Slobodan Milosevic to the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (the ICTY) and the Turning Point in International Humanitarian Law", AÜHFD, C.:51, S.:2, 2001.

Aksar, Yusuf, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uygulamalarına Genel Bir Bakış", Uluslararası Hukuk ve Politika, C.:I, No.:3.

¹⁴³ Kılıç, s. 617, 618; Araojo, uluslararası suçları üç kategoride halinde incelenmesi gerektiğini ve sınraşan suçların bu kategorilerden birini oluşturduğunu ifade etmiştir (Joao Marcello De Araojo, "International Crime in Brazilian Domestic Law", 1 Touro J. Transnat'l L., 1988-1990, s.354).

¹⁴⁴ Tezcan – Erdem – Önok, s.49.

Aksar, Yusuf, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Ceza Usul Hukuku, Ankara 2003.

Alibaba, Arzu, "Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu", AÜHFD, C.:49, S.:1, 2000.

Alsan, Zeki Mesud, Yeni Devletler Hukuku, Milletlerarası Camianın Düzenlenmesi, C.:II, Ankara 1951.

Alsan, Zeki Mesut, "Bir 'Milletlerarası Ceza Divanı' Kurulmasına İlgili Fikirler ve Teşebbüsler", AÜHFD, C.:8, S.:3, 1951.

Altuğ, Yılmaz – Nomer, Ergin, Devletler Hukuku, İstanbul 1977.

Arnold C. Brackman, The Other Nuremberg, The Untold Story of the Tokyo War Crimes Trials, New York 1987.

Arslan, Esat "1915 Yılı Olaylarının Soykırım Suçu ve İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar Bakımından Değerlendirilmesi, Yeni Türk Ceza Yasası'nda Yapılan Hatalar", Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt: 1, No.:4, 2005.

Artuk, Mehmet Emin – Gökçen, Ahmet – Yenidünya, Ahmet Caner, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Ankara 2009.

Askin, Kelly D., "Prosecuting Wartime Rape and Other Gender-Related Crimes under International Law: Extraordinary Advances, Enduring Obstacles", Berkeley Journal of International Law, Vol.:21, 2003.

Aslan, M. Yasin, "Savaş Hukukunun Temel Prensipleri", TBBD, S.:79, 2008.

Aslan, M.Yasin, "Uluslararası Ceza Divanı ve Kişisel Ceza Sorumluluğu", TBBD, s.:73, 2007.

Aslan, M.Yasin, "Uluslararası Ceza Divanı ve Türkiye'ye Etkileri", AÜHFD, C.:56, S.:4, 2007.

Aydın, Devrim, "Uluslararası Ceza Hukukunun Gelişimi", AÜHFD, C.:51, S.:4, 2002.

Bantekas, Ilias – Nash, Susan, International Criminal Law, Second Edition, USA 2003.

Bantekas, Ilias – Nash, Susan, International Criminal Law, Third Edition New York 2007.

Bassiouni, M. Cherif – Ferencz, Benjamin B., "The Crime Against Peace and Aggression: From Its Origins to the ICC", in: International Criminal Law Law (Edited by M. Cherif Bassiouni), The Netherlands, 2008.

Bassiouni, M. Cherif "International Crimes: Jus Cogens and Obligatio Erga Omnes", 59 Law & Contemp. Probs.1996.

Bassiouni, M. Cherif, "An Appraisal of the Growth and Developing Trends of International Criminal Law", Revue International de Droit Pénal, 45, 1974, .

Bassiouni, M. Cherif, "The Penal Characteristics of Conventional International Criminal Law", Case Western Reserve Journal of International Law, 15, 1983.

Bassiouni, M. Cherif, International Crimes: Digest/Index of International Instruments 1815-1985, USA 1986.

Bassiouni, M. Cherif, International Criminal Law, A Draft International Criminal Code, the Netherlands 1980.

Bassiouni, M. Cherif, Introduction to International Criminal Law, USA 2003.

Bassiouni, M. Sherif, "Introduction to International Humanitarian Law", in: *International Criminal Law Law* (Edited by M. Cherif Bassiouni), The Netherlands, 2008.

Bayilloğlu, Uğur, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Türkiye", AÜHFD, C.:56, S.:1, 2007.

Bayraktar, Köksal, "Soykırım Suçu", Av.Dr.Şükrü Alpaslan Armağanı, İstanbul 2007.

Bohlander, Michael, "Uluslararası Ceza Yargısı: Yargısal Seçim, Bağımsızlık ve Etik Sorunları – The International Criminal Judiciary: Problems of Judicial Selection, Independence and Ethics", *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, Ankara Kış 2007.

Boister, Neil, "Transnational Criminal Law?", *European Journal of International Law*, 14, 2003.

Brackman, Arnold C., *The Other Nuremberg, The Untold Story of the Tokyo War Crimes Trials*, New York 1987.

Cardona, Alejandro Aponte, "Criminal Prosecution of International Crimes: The Colombian Case", *International Criminal Law Review* 10, 2010.

Cassese, Antonio - Acquaviva, Guid - Fan, Mary - Whiting, Alex, *International Criminal Law, Cases & Commentary*, USA 2011.

Cassese, Antonio, *International Criminal Law*, Oxford University Press, New York 2003.

Clark, Janine Natalya, "International War Crimes Tribunals and the Challenge of Outreach", *International Criminal Law Review* 9, 2009.

Clark, Roger S., "Countering Transnational and International Crime: Defining the Agenda", *Hume Papers on Public Policy*, Vol.6, Issue: 1-2, 1998.

Coria, Dino Carlos Caro, "Prosecuting International Crimes in Peru", *International Criminal Law Review* 10, 2010.

Cryer, Robert – Friman, Håkan – Robinson, Darrly – Wilmshurst, Elizabeth, *An Introduction International Criminal Law and Procedure*, Fourth Printing, New York 2007.

Cryer, Robert, "The Doctrinal Foundations of International Criminalization", in: *International Criminal Law Law* (Edited by M. Cherif Bassiouni), The Netherlands, 2008.

Cryer, Robert, "The Foundations of International Criminalization", in: M. Cherif Bassiouni, *International Criminal Law*, Vol.I, Third Edition, The Netherlands 2008.

Cryer, Robert. "International Criminal Law", in: *International Human Rights Law* (Edited by Daniel Moeckli – Sangeeta Shah – Sandesh Sivakumaran), Oxford University Press, New York 2010.

Çelik, Edip F., *Milletlerarası Hukuk*, C.:1, İstanbul 1975.

Çınar, M. Fatih, *Uluslararası Ceza Mahkemelerinin Gelişimi Işığında Uluslararası Ceza Divanı*, Çanakkale 2004.

Dalbora, José Luis Guzmán, "The Treatment of International Crimes in Chilean Jurisprudence: A Janus Face", *International Criminal Law Review* 10, 2010.

Davis, George B., "Doctor Francis Lieber's Instructions for the Government of Armies in the Field", *American Journal of International Law*, 1, 1907.

Demirbaş, Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Ceza Kanunu'na Göre Gözden Geçirilmiş 5. Bası, Ankara 2007.

Doğan, İlyas, Devletler Hukuku, Ankara 2008.

E. Tutorow, War Crimes, War Criminals, War Crimes Trials, An Annotated Bibliography and Source Book, Connecticut 1986.

Faruk Turhan, "Yeni Türk Ceza Kanunu'na Göre Uluslararası Suçların Cezalandırılması", HPD, S.:3, Nisan 2005.

Hafizoğulları, Zeki, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2008.

Halatçı, Ülkü, "Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Yargı Yetkisini Kullanabilmesinin Önkoşulları", Uluslararası Hukuk ve Politika, C.:I, No.:3, 2005.

Henckaerts, Jean-Marie - Doswald-Beck, Louise, Uluslararası İnsancıl Teamül (Örf-Adet Hukuku) Cilt I: Kurallar, Türkçeye tercüme ile düzenleme: A. Emre Öktem - Melike Batur Yamaner - Dolunay Özbek - Bleda R. Kurtdarcan - Mehmet Cengiz Uzun - Abdullah Kaya, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları: 66, İstanbul 2005.

Hiéramente, Mayeul, "The Myth of 'International Crimes': Dialectics and International Criminal Law", Goettingen Journal of International Law 3 (2011) 2.

<http://net.lib.byu.edu/~rdh7/wwi/versa/versa6.html>, Erişim Tarihi: 8 Şubat 2012.

http://untreaty.un.org/ilc/reports/english/a_cn4_34.pdf, s.374, Erişim Tarihi: 2 Şubat 2012.

http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft%20articles/7_4_1996.pdf (Erişim tarihi: 16 Ocak 2012).

http://www.conventions.coe.int/?pg=/treaty/default_fr.asp&nd=&lg=en, Erişim Tarihi: 07 Şubat 2012.

<http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/ADD16852-AEE9-4757-ABE7-9CDC7CF02886/283503/RomeStatutEng1.pdf>, Erişim Tarihi: 06 Şubat 2012.

<http://www.oas.org/dil/1973>, Erişim Tarihi: 3 Şubat 2012.

I.I. Karpetz, "International Criminal Law and International Crimes", 1 Touro J. Transnat'l L., 1988-1990.

Jescheck, H., "International Crime", in: Encyclopedia of Public International Law (ed. Rudolf Bernhardt), Vol. II, 1992.

Joao Marcello De Araojo, "International Crime in Brazilian Domestic Law", 1 Touro J. Transnat'l L., 1988-1990.

Karakehya, Hakan, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uygulanabilir Hukuk", AÜHFD, C.:57, S.:2, 2008, s.135 vd.; Devrim Aydın, "Uluslararası Ceza Hukukunun Gelişimi", AÜHFD, C.:51, S.:4, 2002.

Kenan, Joseph Berry - Brown, Brendan Francis, Crimes Against International Law, Washington D.C.1950.

Keohane, Robert O. - Nye Jr., Joseph S. (Eds.), Transnational Relations and World Politics, Cambridge, Harvard University Press, 1972.

Kılıç, Ali Şahin, "Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Devletlerin Egemenliği Üzerine Ulusal Egemenlik Odaklı Bir İnceleme", AÜHFD, C.:58, S.:3.

Klamberg, Mark, "International Criminal Law in Swedish Courts: The Principle of Legality in the Arklöv Case", International Criminal Law Review 10, 2010.

Koca, Mahmut - Üzülmüş, İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara 2010.

Koca, Mahmut – Üzülmez, İlhan, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı*, Ankara 2010.

Kocaoğlu, Sinan, “Evrensel Yetki”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.:60, 2005.

Köchler, Hans, *Küresel Adalet mi, Küresel İntikam mı?*, (Çevirenler: Funda Keskin – Erdem Denk), İstanbul 2005.

Kreß, Claus – Holtzendorff, Leonie von, (Çev.: Ozan Erözden), “Saldırganlık Suçunda Kampala Uzlaşması”, *Küresel Bakış*, Y.:1, C.:1, S.:1, Temmuz 2011.

Kriangsak Kittichaisanee, *International Criminal Law*, Oxford University Press, New York 2001.

Kyriakakis, Joanna, “Australian Prosecution of Corporations for International Crimes”, 5 J. Int'l Crim. Just., 2007.

Mahnoush H. Arsanjani, “The Rome Statute of the International Criminal Court”, *The American Journal of International Law*, Vol.:93, No.:1, Jan. 1999.

Malekian, Farhad, *The Monopolization of International Criminal Law in the United Nations, A Jurisprudential Approach*, Second Edition, Sweden 1995.

McCormack, Timothy L.H. – Simpson, Gerry J. “The International Law Commission’s Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind: An Appraisal of the Substantive Provisions”, *Criminal Law Forum*, 5, 1994.

Meron, Theodor, “Francis Lieber’s Code and Principles of Humanity”, *Columbia Journal of Transnational Law*, 35, 1998.

Miner, Richard H., *Victors’ Justice The Tokyo War Crimes Trial*, New Jersey 1971.

Mueller, Gerhard O.W., “Transnational Crime: Definitions and Concepts”, in: *Combating Transnational Crime, Concepts, Activities and Responses* (Edited by Phil Williams – Dimitri Vlassis), Italy 2001.

Nur Centel – Hamide Zafer – Özlem Çakmut, *Türk Ceza Hukukuna Giriş, 5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu ile İlgili Mevzuata Göre Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası*, İstanbul 2006.

Odman, Tevfik, “Eski Yugoslavya İle İlgili Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kuruluşu ve Yasal Dayanağı”, *AÜHFD*, C.:45, S.:1-4, 1996.

Ortega, Martin C., “The ILC Adopts the Draft Code of Crimes Against the Peace and Security of Mankind”, *Max Planck Yearbook of United Nations Law, Draft Code of Crimes*, Vol.1, 1997.

Önok, R. Murat, *Tarihi Perspektifiyle Uluslararası Ceza Divanı*, Ankara 2003.

Özbek, Veli Özer, *Yeni Türk Ceza Kanunu’nun Anlamı (Açıklamalı – Gerekeçeli – İçtihatlı)*, Cilt 2, Ankara 2008.

Özgenç, İzzet, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 3. Bası*, Ankara 2008.

Paola Konge, “International Crimes & Child Soldiers”, 16 Sw. J. Int'l L., 2010, s.43.

Parenti, Pablo F., “The Prosecution of International Crimes in Argentina”, *International Criminal Law Review* 10, 2010.

Pazarcı, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk Dersleri*, 1. Kitap, 6. Bası, Ankara 1997.

Pompe, Cornelis Arnold, *Aggressive War An International Crime*, ‘s-Gravenhage Martinus Nijhoff 1953.

Riley, Walter Lee, *The International Military Tribunal for the Far East and The Law of The Tribunal as Revealed by the Judgment and the Concurring and Dissenting Opinions*, A thesis Doctor of Philosophy, University of Washington 1957 (unpublished).

Sadat, Leila Nadya, *The International Criminal Court and the Transformation of International Law: Justice for the New Millenium*, New York 2001.

Sandoz, Yves, "Penal Aspects of International Humanitarian Law", in: *International Criminal Law Law* (Edited by M. Cherif Bassiouni), The Netherlands, 2008.

Schabas, William A., *An Introduction to the International Criminal Court*, Oxford University Pres, 2002.

Schwarzenberger, Georg, "The Judgment of Nuremberg", 21 *Tulane Law Review*, 1947.

Schwarzenberger, Georg, "The Problem of an International Criminal Law", *Current Legal Problems*, 3, 1950..

Sunga, Lyal S., "The Crimes within the Jurisdiction of the International Criminal Court (Part II, Articles 5-10)", *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Vol.:6, No.:4, 1998.

Tezcan, Durmuş – Erdem, Mustafa Ruhan – Önok, R. Murat, *Uluslararası Ceza Hukuku*, Ankara 2009.

The Tokyo War Crimes Trial, An International Symposium (Edited by C.Hosoya, N.Ando, Y.Onuma ve R.Minear), Japan 1986.

Toroslu, Nevzat, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Ankara 2009.

Weisburd, A. Mark, "International Crimes of States: The Decay of an Idea", 23 *Polish Y.B. Int'l L.*, 1997-1998.

Werle, Gerhard, *Principles of International Criminal Law*, the Netherlands 2005.

Willis, James F., *Prologue to Nuremberg, The Politics and Diplomacy of Punishing War Criminals of the First World War*, Englands 1982.

Wilson, Richard J., "Assigned Defense Counsel in Domestic and International War Crimes Tribunals: The Need for a Structural Approach", *International Criminal Law Review*, Vol.:2, 2002.

Wilson, Richard J., "Prosecuting Pinochet: International Crimes in Spanish Law", 21 *Hum. Rts. Q.*, 1999.

Wise, Edward M., "Terrorism, and the Problems of an International Criminal Law", *Connecticut Law Review*, 19, 1987.

Wortley, Benjamin A., "Pirata Non Mutat Dominum", *British Yearbook or International Law*, 24, 1947.

Yenidünya, Ahmet Caner, *İnsan Ticareti Suçu (TCK.m.80)*, Ankara 2007.

Zafer, Hamide, *Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75*, 1. Baskı, İstanbul 2010.

Zahar, Alexander– Sluiter, Gören, *International Criminal Law, A Critical Introduction*, Oxford University Press, New York 2008.

Zeidy, Mohamed M. El "Eqypt and Current Efforts to Criminalize International Crimes", 5 *Int'l Crim. L. Rev.*, 2005.